NASZA WIZJA:

Wierzymy, że dzięki naszym działaniom więcej kobiet i mężczyzn uwierzy w swoje marzenia i zacznie je realizować na równych prawach w różnych sferach życia bez względu na stopień sprawności. Nasze plaże i przestrzeń, w której żyjemy, staną się dostępne dla wszystkich, a my wszyscy otworzymy się na różnorodność – taka jest nasza wizja Morza Zmian. Przyłącz się do nas!

Projekt „Wspólne rozmowy – plaże dostępne dla wszystkich" jest realizowany przez Fundację Machina Fotografika w partnerstwie z Urzędem Miasta Gdyni oraz Krynicy Morskiej w ramach programu „Obywatele dla demokracji" dofinansowanego z Funduszy EOG.

PLAŻE

DOSTĘPNE DLA WSZYSTKICH

Spis treści

Wstęp // Sylwia Nikko Biernacka, Olga Glińska / Fundacja Machina Fotografika 3

O projekcie „Wspólne rozmowy – plaże dostępne dla wszystkich” 9

Widzieć szerzej. Rekomendacje do modernizacji wejść na plaże // Anna Komorowska, Michał Rokita / pracownia k. 17

Definicje // Anna Komorowska, Michał Rokita / pracownia k. 41

Sprawdź to! Lista badająca dostępność Twojej miejscowości 77

Czy polskie plaże są dostępne? Wyniki badania opinii turystów i turystek // Zofia Noworól 85

Model aktywnych konsultacji terenów zielonych z dostępem do morza // Ewa Chromniak 95

O Fundacji Machina Fotografika 131

O projekcie „440 km po zmianę” 137

WSTĘP

Drodzy Państwo,

Oddajemy w Państwa ręce publikację podsumowującą doświadczenia wyniesione z realizacji projektu „Wspólne rozmowy – plaże dostępne dla wszystkich", który jest fragmentem realizowanego przez nas od 5 lat projektu „440 km po zmianę".

Ostatni rok był dla nas wielkim wyzwaniem, zarówno pod względem merytorycznym, jak i logistycznym. Fundacja z Krakowa rozpoczęła działania rzecznicze w 10 nadmorskich gminach, zmierzające do wspólnego wypracowania rozwiązań, które przyczynią się do tego, że polskie plaże będą dostępne dla nas wszystkich bez względu na stopień sprawności. Szaleństwo? Wierzymy w to, że w tym szaleństwie jest metoda i zakładamy oddział Fundacji w Gdyni – bliżej morza.

Nadal jesteśmy na początku drogi, ale krok za krokiem idziemy dalej, zachęcając do zmiany. Cieszymy się, że nie jesteśmy już sami/same. Nawiązaliśmy wiele wartościowych znajomości. Poznałyśmy osoby, którym – tak jak nam – temat dostępnej przestrzeni i plaż jest bliski i które razem z nami chcą działać dalej.

Mówiąc o *Plażach dostępnych dla wszystkich* i będąc rzeczniczkami/rzecznikami projektowania przestrzeni publicznych w zgodzie z zasadami projektowania uniwersalnego, dostępną przestrzeń rozumiemy jako przestrzeń przyjazną dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami: ruchu, słuchu, wzroku, z niepełnosprawnością intelektualną i ukrytą. Przestrzeń dostępną dla osób starszych, osób z dziećmi w wózkach, dzieci i osób niskiego wzrostu, także turystów/turystek.

Przestrzeń dostępną dla nas i naszych bliskich.

Nie sposób wymienić wszystkich osób, które pomogły nam w realizacji tego projektu. Dziękujemy Fundacji im. Stefana Batorego, która uwierzyła w naszą ideę i powierzyła nam środki na jej realizację, dziękujemy Partnerom projektu: Urzędowi Miasta Gdyni i Krynicy Morskiej, członkom i członkiniom Zespołu Eksperckiego, pracownikom/pracowniczkom jednostek samorządowych, którzy/które udzielali nam informacji i gościli w swoich urzędach. I przede wszystkim, dziękujemy za zaufanie mieszkańcom i mieszkankom nadmorskich miejscowości, którzy/które uczestniczyli/uczestniczyły w organizowanych przez nas spotkaniach, angażowali się w ich promocję, i którzy/które chcą współpracować z nami dalej. Dziękujemy trenerom i trenerkom prowadzącym szkolenia na całym Wybrzeżu. Zespołowi i osobom współpracującym z Fundacją Machina Fotografika dziękujemy za niewyczerpane źródło energii, wytężoną pracę i cierpliwość.

Wierzymy, że dzięki naszym działaniom więcej kobiet i mężczyzn uwierzy w swoje marzenia i zacznie je realizować na równych prawach w różnych sferach życia, bez względu na stopień sprawności. Nasze plaże i przestrzeń staną się dostępne dla wszystkich i my także staniemy się bardziej otwarte/otwarci na różnorodność – taka jest nasza wizja Morza Zmian.

Przyłącz się do nas!

Sylwia Nikko Biernacka, Olga Glińska
Fundacja Machina Fotografika

Na plaży najbardziej lubię zapach morza.

Agnieszka Harasim

Znajdź podobieństwa. Więcej nas łączy.
Plaże dostępne dla wszystkich.

II

O PROJEKCIE „WSPÓLNE ROZMOWY – PLAŻE DOSTĘPNE DLA WSZYSTKICH”

„Wspólne rozmowy – plaże dostępne dla wszystkich” to część projektu „440 km po zmianę”.

Cel: Modernizacja polskich plaż zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego – dostępnego dla różnych grup użytkowniczek/użytkowników bez względu na stopień sprawności.

Naszym marzeniem są dostępne plaże, na których swój wolny czas mogą spędzać osoby z dziećmi, starsze, z różnego rodzaju niepełnosprawnościami – my wszyscy/wszystkie – z pełnym dostępem do morza. Wspólnie z partnerami projektu, Urzędem Miasta Gdyni i Krynicy Morskiej, oraz mieszkańcami/mieszkankami Wybrzeża pracowaliśmy nad stworzeniem rekomendacji do planów modernizacji wejść na plaże z wykorzystaniem zasad projektowania uniwersalnego. Gminy, które wzięły udział w projekcie, to: Jastarnia, Kołobrzeg, Władysławowo, Międzyzdroje, Łeba, Choczewo, Rewal, Gdańsk, Gdynia, Krynica Morska. Chcesz wiedzieć, co można zrobić w swojej Gminie? Wejdź na stronę www.440km.pl i znajdź rekomendacje dla swojej miejscowości.

Co zrobiliśmy?

Przeprowadziliśmy 10 konsultacji społecznych z udziałem mieszkańców/mieszkanek wybranych 10 gmin, przy wsparciu 7-osobowego zespołu specjalistów/specjalistek: osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami, architektów/architektek pracujących w nurcie projektowania uniwersalnego, specjalistów/specjalistek ds. dostępności.

Przygotowaliśmy 10 rekomendacji architektonicznych do planów modernizacji konkretnych, wybranych w trakcie konsultacji wejść na plaże. Rekomendacje te uwzględniają różnorodne potrzeby takich grup jak: osoby z niepełnosprawnościami, osoby z dziećmi, osoby starsze, osoby po czasowych wypadkach, osoby wypoczywające nad polskim morzem.

Zainicjowaliśmy powstanie 10 Klubów Doradczych złożonych z mieszkańców/mieszkanek Gmin, w których odbyły się konsultacje społeczne. Członkinie/członkowie tych klubów poprzez udział w serii specjalistycznych szkoleń nabyli/nabyły kompetencje umożliwiające im dalsze pilotowanie, doradzanie, wspieranie i monitorowanie samorządów w zakresie wprowadzania zmian zaproponowanych w wypracowanych przez nas rekomendacjach.

Przeprowadziliśmy 40 szkoleń dla mieszkańców/mieszkanek, pracowników/pracownic jednostek samorządowych i organizacji pozarządowych z zakresu: projektowania uniwersalnego i rzecznictwa na rzecz osób z niepełnosprawnościami: facylitacji i moderacji spotkań, budowania przekazu i kontaktów z mediami, pracy eksperta/ekspertki ds. dostępności.

Stworzyliśmy 10 filmów edukacyjnych, które w praktyczny sposób przybliżają rozwiązania zwiększające dostępność plaży i jej okolic z uwzględnieniem potrzeb różnych grup osób i prezentują zasady projektowania uniwersalnego.

Wydaliśmy publikację zawierającą scenariusz aktywnych modelowych konsultacji społecznych terenów zielonych z dostępem do wody, ABC projektowania uniwersalnego oraz listę sprawdzającą stopień dostępności danego miejsca.

Opracowaliśmy listę rekomendowanych biur architektonicznych i projektowych, czyli biur, które zadeklarowały projektowanie budynków i miejsc użyteczności publicznej zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego, dostępnego dla wszystkich.

Wszystkie wypracowane w ramach naszego projektu treści są dla Państwa dostępne na licencji Creative Commons (Uznanie autorstwa–Użycie niekomercyjne–Na tych samych warunkach CC BY-NC-SA). Powołaliśmy zespół ds. dostępności. Jeśli potrzebują Państwo wsparcia w zakresie przygotowania i poprowadzenia konsultacji społecznych dotyczących terenów zielonych z dostępem do wody, audytu dostępności plaż w Państwa miejscowości oraz przygotowania rekomendacji do planów modernizacji wejść na plaże – zapraszamy do współpracy!

Na plaży najbardziej lubię

napełniający energią szum morza, lekki wiatr i otulające ciepłem promienie słońca.
Anna Samel

Znajdź podobieństwa. Więcej nas łączy.
Plaże dostępne dla wszystkich.

WIDZIEĆ SZERZEJ.

REKOMENDACJE DO MODERNIZACJI WEJŚĆ NA PLAŻE

Anna Komorowska,
Michał Rokita
pracownia k.

17

Ze względu na skalę i zakres przeobrażeń cywilizacyjnych potrzebna jest całościowa organizacja przestrzenna miasta, a nie wybiórcze widzenie zjawisk przestrzennych (...). Tylko w przypadku pełnego zsynchronizowania wszystkich elementów składających się na „dostępność" można otrzymać zadowalający efekt.

Jolanta Budny, *Projektowanie dla wszystkich*,
Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji, Warszawa 2004, s. 41–42

mapa dotykowa

Wyobraź sobie, że poruszasz się na wózku. Chcesz wyjechać na wakacje, polskie morze wydaje Ci się atrakcyjną propozycją. Dostajesz ulotkę, z której wynika, że w miejscowości ABC wejścia na plaże są dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Wybierasz więc to miejsce, nie spodziewając się, że „wybiórcze widzenie zjawisk przestrzennych" dotknie i Ciebie.

Powyższa uwaga dotyczy przestrzeni publicznej w mieście, ale można ją odnieść także do mniejszych miejscowości i wsi, czyli do każdej przestrzeni ogólnodostępnej i przeznaczonej do powszechnego użytku – także do plaż i terenów zielonych z dostępem do wody. W cytowanej publikacji mowa jest także o tym, że nie wszystkie bariery wynikają z braku wiedzy i wyobraźni. Z pewnością tak jest. Znamy miejsca, gdzie pomimo chęci poprawy dostępności wyrażonej przez decydujące o tym osoby i podmioty brak szerszego spojrzenia na tę kwestię oraz nieznajomość potrzeb różnych grup osób doprowadziły do tego, że przestrzeń nadal nie jest dostępna dla wszystkich. Jak to wygląda w praktyce? Często osoba z niepełnosprawnością kojarzona jest jedynie z osobą poruszającą się na wózku. Buduje się dla niej pochylnię, nie uwzględniając odpowiednich zabezpieczeń, np. dla osób słabowidzących. Kolejny przykład: jeśli pojawiają się przeznaczone dla osób z niepełnosprawnością wzroku tablice z wypukłą mapą lub informacją zapisaną alfabetem Braille'a, przekazywana treść

nie jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością intelektualną. Budynki urzędów w większości posiadają podjazdy i automatycznie otwierane drzwi, przez co sprawiają wrażenie dostępności – ale tylko do momentu wejścia do środka, gdzie wyrasta przed nami ciąg schodów. Podobnie ma się sprawa z plażami. Nie wystarczy umieścić pochylni na wydmie, dzięki której osoba poruszająca się na wózku lub osoby z małymi dziećmi będą mogły dostać się na plażę. Należy również zadbać o dojazd od strony miejscowości oraz o dojście do samej wody. Budowa szerokiej promenady ze ścieżką fakturową dla osób z niepełnosprawnością wzroku pójdzie na marne, jeśli na środku chodnika pojawią się kosze na śmieci czy stojaki reklamowe. Myśląc o dostępnej przestrzeni, powinniśmy uwzględniać różne potrzeby korzystających z niej osób.

Zdarzają się głosy, które podają w wątpliwość potrzebę dostosowywania przestrzeni dla – w ich przekonaniu – niewielkiej grupy społecznej. Tymczasem warto mieć na uwadze, że **projektowanie uniwersalne** (patrz: str. 42) pomaga nam wszystkim, a nie tylko osobom z niepełnosprawnościami. Z podjazdów skorzystają osoby z małymi dziećmi, rowerzyści/rowerzystki, turyści/turystki z walizkami, a także osoby, które z powodu choroby lub czasowej niepełnosprawności, np. złamania, mają trudności w poruszaniu się. Poręcze potrzebne osobom starszym czy kobietom w ciąży będą przydatne także

dla osób z dziećmi w chustach lub obciążonych bagażem. Obniżona umywalka w toalecie lub poidełko z wodą pitną dostosowane do wysokości osoby na wózku lub niskiego wzrostu będzie również ukłonem w stronę dzieci. Takie przykłady można mnożyć w nieskończoność. Projektowanie uniwersalne dotyczy każdego/każdej z nas. To, co jest niezwykle istotne w obszarze projektowania dostępnej przestrzeni publicznej, to zbadanie potrzeb różnych grup osób i zadbanie o to, aby potrzeby te zaspokoić.

Oczywiście nie zawsze uda się w pełni przystosować przestrzeń do potrzeb wszystkich użytkowników/użytkowniczek. Są miejsca, w których wprowadzane udogodnienia mogą się wykluczać. Na przykład obniżenie krawężnika przy przejściu dla pieszych będzie ułatwieniem dla osób poruszających się na wózkach i z małymi dziećmi, ale utrudnieniem dla osób słabowidzących lub niewidzących, które będą miały problemy z rozpoznaniem miejsca, w którym się znajdują, i wyczuciem krawędzi chodnika. To może być bardzo niebezpieczne, dlatego w takim przypadku stosuje się tzw. **system fakturowy** (patrz: str. 56). Kolejny przykład wykluczających się potrzeb dotyczy ingerencji na terenach cennych obszarów przyrodniczych, na których działania mające na celu zwiększenie dostępności mogą prowadzić do zniszczenia przyrody. Niektóre osoby muszą często korzystać z toalety. Budowa sieci kanalizacyjnej może być zbyt obciążająca dla wrażliwego

ekosystemu. Powinniśmy jednak dołożyć starań, aby uwzględniać różne potrzeby użytkowników/użytkowniczek przestrzeni publicznej. Tam, gdzie pełne dostosowanie nie jest możliwe, należy wprowadzać przynajmniej konieczne modyfikacje. Niezwykle ważna jest również rola INFORMACJI, która jasno określa miejsca, do jakich możemy się dostać, oraz takie, gdzie ze względu na nasze specjalne potrzeby napotkamy na trudności. Informacja ta osobom o ograniczonej sprawności po prostu ułatwia życie, nie narażając ich na dodatkowy stres, wysiłek fizyczny oraz zniechęcenie i w konsekwencji rezygnację z częstszego przebywania w przestrzeni publicznej.

UWAGA! Może znasz specjalne potrzeby osób lub grupy osób, które nie zostały tutaj wymienione? Może należysz do tej grupy? Twój głos i znajomość potrzeb tej grupy mogą być ważne na przykład podczas konsultacji społecznych związanych z projektowaniem przestrzeni publicznej w Twojej miejscowości. Zabierz głos! Inne osoby mogą nie znać Twojej

perspektywy, nie wiedzieć, że dla Ciebie jest to ważne i że po prostu ułatwią Ci życie, zgadzając się na proponowane przez Ciebie rozwiązania.

Informacja

Wyobraź sobie, że jesteś osobą z niepełnosprawnością wzroku. Wybrałeś/wybrałaś wakacje nad polskim morzem. Przed wyjazdem chcesz sprawdzić stronę internetową miejscowości, do której jedziesz – słyszałeś/słyszałaś, że jest ona w miarę dostępna dla osób z niepełnosprawnościami. Sama strona jest dostępna, niestety nie ma na niej szczegółowych informacji, których szukasz, żeby zapewnić sobie komfort podczas urlopu. „No cóż, pewnie właśnie pracują nad nową wersją" – myślisz. Decydujesz się na wyjazd.

Wejście na plażę zaczyna się dużo, dużo wcześniej, niż nam się wydaje. Najczęściej w domu, przy komputerze lub w biurze podróży. Informacja o tym, które wejścia na plaże są dostępne i dla kogo (osób z jakiego rodzaju potrzebami), gdzie można znaleźć **dostępną toaletę i przebieralnię** (patrz: str. 70 i 72), czy na miejscu jest ktoś do pomocy (np. tłumacz/tłumaczka

języka migowego) – to absolutne minimum, które powinno się znaleźć na **stronie internetowej** (patrz: str. 43) miejscowości. Informacje takie powinny być także dostępne dla osób z niepełnosprawnością wzroku dzięki stronie zaprojektowanej według standardów WCAG 2.0. Tekst powinien być napisany w sposób łatwy do czytania i zrozumienia, dzięki czemu informacja będzie również dostępna dla dzieci i osób z niepełnosprawnością intelektualną. Więcej o dostępnych stronach przeczytasz w następnym rozdziale.

UWAGA! W dzisiejszych czasach podróż, także nad morze, zaczyna się od wejścia na stronę internetową. Zadbaj o to, aby strona Twojej miejscowości była dostępna i by znajdowały się na niej informacje dotyczące dostępnej przestrzeni i usług. Dziękujemy!

Kolejny krok to przyjazd na miejsce. W momencie gdy wysiadamy z samochodu lub komunikacji publicznej, powinniśmy mieć dostęp do **tablicy informacyjnej** (patrz: str. 44),

która wskaże naszą aktualną lokalizację, a **drogowskazy** (patrz: str. 48) pozwolą obrać dobry kierunek. Tak jak pisaliśmy wcześniej, nie każde miejsce może być dostosowane do potrzeb wszystkich osób – niektóre potrzeby się wykluczają, szczególnie na terenach objętych ochroną przyrody. Poprowadzenie utwardzonej i odpowiednio szerokiej ścieżki przez obszar z rzadkimi roślinami nie jest konieczne, jeśli w pobliżu znajduje się inna droga dojścia. Czasami wystarczy jedno lub dwa dostępne wejścia w miejscowości, ale muszą one być bardzo dobrze oznakowane już od samego wjazdu do miejscowości. Mapa, którą widzimy na parkingu czy przy przystanku, powinna wskazywać, które wejścia i które drogi są dostępne. Po co? Wróćmy do osoby z naszej krótkiej opowieści – wyobraź sobie, że poruszasz się na wózku, a może słabo widzisz. Chcesz po długiej podróży jak najszybciej dojechać do hotelu, a potem iść na plażę. Jeśli nie wiesz, które wejście jest dla Ciebie dostępne, będziesz to robił/robiła metodą prób i błędów. Przy kolejnym niedostępnym dla Ciebie wejściu będziesz odczuwać zmęczenie i zniechęcenie. Można tego uniknąć.

UWAGA! To, o czym piszemy, to codzienność osób z różnego rodzaju ograniczeniami sprawności. Nie musi tak być!

Ty możesz być motorem dobrych zmian w swojej miejscowości.

Komunikacja

Wyobraź sobie, że aby dostać się do miejscowości ABC, wybierasz pociąg. Nie masz samochodu, pociąg jest Twoim głównym środkiem komunikacji. Po długiej podróży nareszcie dojeżdżasz do stacji docelowej. Dzięki pomocy dwóch sympatycznych współpasażerów wysiadasz z pociągu. Pomagają Ci także pokonać schody łączące peron z dworcem. Przy dworcu próbujesz znaleźć mapę. Zakładasz, że skoro nie ma tutaj żadnych informacji, to musisz udać się do głównego wejścia na plażę. Z trudem pokonujesz leśną ścieżkę, próbując manewrować między korzeniami i kałużami. Dźwigasz ze sobą bagaż. Docierasz w końcu na promenadę. „Tu na pewno będzie jakaś informacja" – myślisz. Niestety widzisz tylko stragany rozstawione tak, że z trudem przejeżdżasz wózkiem, zahaczając raz po raz o ustawione na środku reklamy. Jesteś osobą z niepełnosprawnością ruchu poruszającą się na wózku. Właśnie zaczął się pierwszy dzień Twojego urlopu.

Dostosowanych miejsc parkingowych jest coraz więcej, ale nie można zakładać, że każda osoba z niepełnosprawnością jeździ samochodem. Stacje kolejowe i przystanki autobusowe w mniejszych miejscowościach nadal pozostawiają wiele do życzenia.

Nie każde dojście do plaży może być dostosowane, ale w pierwszej kolejności należy pomyśleć o drogach znajdujących się w pobliżu stacji, **przystanków i parkingów** (patrz: str. 49 i 51). Osoby z niepełnosprawnością podróżujące samodzielnie z bagażem właśnie z tych miejsc będą miały najbliżej nad morze (może przyjechały wcześnie rano, poza sezonem albo tylko na jeden dzień, a w Twojej miejscowości nie ma przechowalni bagażu). Niezależnie od tego, czy do wejścia prowadzi chodnik w mieście czy leśna ścieżka, droga ta powinna być dostępna. Droga przez las powinna być jak najbardziej naturalna, przepuszczająca wodę, jak najmniej ingerująca w żywe środowisko. Z wykorzystaniem współczesnych technologii (np. wodoprzepuszczalnych nawierzchni mineralno-żywicznych) można zachować leśny charakter otoczenia, jednocześnie oferując wygodną i dostępną dla różnych grup osób ścieżkę.

Mówiąc o dostępnej komunikacji, nie możemy zapomnieć o rowerzystach/rowerzystkach i osobach chodzących pieszo. Często wejścia na plażę w jednej miejscowości lub nawet w całej gminie połączone są długą promenadą. Towarzyszyć jej mogą

drogi dla rowerów (patrz: str. 57) i rolkostrady oraz, oddzielone od nich pasem zieleni lub inną nawierzchnią, ścieżki parkowe.

W sezonie letnim panuje na nich tłok. Charakter i wygląd promenady zależy od jej lokalizacji i funkcji. Jest to przede wszystkim **droga dla pieszych** (patrz: str. 53), wokół której mogą się znaleźć elementy małej architektury, takie jak ławki, kosze, tablice informacyjne i edukacyjne, latarnie, barierki. Wszystkie te elementy powinny być nie tylko spójne pod względem estetycznym, ale również funkcjonalne. Przykładem często popełnianych błędów są **ławki** (patrz: str. 58) bez oparć i podłokietników, użytecznych dla osób starszych oraz z niepełnosprawnością ruchu przy siadaniu i wstawaniu. Kolejny błąd to latarnie, tablice i reklamy ustawiane na drodze dla pieszych, co powoduje utrudnienie w poruszaniu się osób z niepełnosprawnością ruchową oraz osób z małymi dziećmi w wózku. Reklamy zawieszone na zbyt niskiej wysokości są zagrożeniem dla osób z niepełnosprawnością wzroku poruszających się samodzielnie, które często zahaczają o nie głową. Na promenadzie powinny się także znajdować wskazówki dla osób niewidzących i słabowidzących, takie jak **system fakturowy** (patrz: str. 56) czy **tablica informacyjna z mapą** (patrz: str. 44) wskazująca naszą aktualną lokalizację. Dostosowana powinna być również infrastruktura towarzysząca, np. **restauracje** (patrz: str. 60) czy **place zabaw** (patrz: str. 61).

Wejścia

Nareszcie znalazłeś/znalazłaś główne wejście. Ale zaraz, zaraz – tu nie ma pochylni. Zdezorientowany/zdezorientowana pytasz sprzedawcę na pobliskim straganie o dostępne wejścia. Wskazuje Ci drogę do innego wejścia. Znowu przeciskasz się między straganami. W końcu docierasz na miejsce. Powoli zjeżdżasz w dół. Cieszysz się, że tu dotarłeś/dotarłaś. Chcesz się nacieszyć widokiem. Przystajesz na platformie w połowie pochylni. Za chwilę słyszysz „Przepraszam, nie mogę przejechać". Kobieta manewruje wózkiem dziecięcym, aby Cię ominąć. Patrzysz na schody – na ich środku znajduje się taras, na którym przystają ludzie, rozmawiają, patrzą w stronę morza. Taras jest drewniany, niektórzy usiedli na szerokich schodach. Ty nie masz jak przystanąć, żeby nie utrudniać przemieszczania się innym osobom.

Aby umożliwić osobom z niepełnosprawnościami pokonanie znacznej różnicy poziomów, potrzebne są **schody i pochylnia** (patrz: str. 65 i 67). Jedno i drugie. Oczywiście nie zawsze jest to możliwe ze względów technologicznych czy finansowych. Jeśli musimy wybierać, należy dążyć do tego, aby jak najlepiej było rozwiązane wejście główne (a nie poboczne), ponieważ to do niego w pierwszej kolejności będą się kierować podróżni/podróżne. Jeśli nie ma takiej możliwości,

a dostosowane jest wejście poboczne, należy zamieścić taką informację już przy przystankach i w centrum miejscowości.

Podstawową funkcją schodów i pochylni jest pomoc w dostaniu się z miejsca A do miejsca B, jednak należy pamiętać również o innych aspektach. Projektując schody nad morzem czy w innym miejscu z ładnym otoczeniem, architekci/architektki często starają się urozmaicić ich formę, zapewnić dodatkowe atrakcje takie jak **punkty widokowe** (patrz: str. 70) czy potraktować część schodów jako amfiteatr płynnie połączony z miejscami do siedzenia. Pomysł ten, jakże ciekawy i uzasadniony w takim miejscu, rzadko wykorzystuje się przy projektowaniu pochylni, którą traktuje się jako zejście „techniczne", służące do jak najszybszego pokonania różnic poziomów. Tymczasem osoby na wózkach, starsze, osoby z dziećmi, a także osoby prowadzące rower i inni użytkownicy/użytkowniczki pochylni również mogą mieć ochotę na podziwianie widoków. Wytyczne publikowane w książkach, broszurach czy Internecie podają dokładne wymiary ciągów komunikacyjnych, maksymalne nachylenie, wysokość barierki, ale nigdzie nie jest napisane, że muszą być jednakowe, sztampowe i odcinające się stylistycznie od tego, co znajduje się wokół. Jeśli projektuje się drewniane schody z drewnianymi barierkami i profilowanymi pochwytami, to stosowanie metalu i standardowych poręczy na pochylni jest nieuzasadnione.

Plaża

Gratulacje! Dojechałeś/dojechałaś do plaży. I co dalej? Nic. Tu kończy się Twoja przygoda. Możesz stanąć na końcu pochylni, ciągle uważając na osoby z niej zjeżdżające. Możesz popatrzeć na morze, posłuchać jego szumu i nawdychać się jodu. Ale nie możesz przemieścić się dalej, bo koła Twojego wózka zakopią się w piasku. Z tego samego powodu nie możesz wjechać do wody. Nie możesz też zejść z wózka, aby usiąść na piasku. Nie możesz się nawet przebrać, bo przebieralnie nie są dostosowane do Twoich potrzeb. Nadal nie znalazłeś/znalazłaś odpowiedniej toalety.

W bezpośrednim sąsiedztwie pochylni należy przewidzieć taras ze stojakami na rowery lub wózki dziecięce. Jeśli to możliwe, powinny być również przewidziane stałe zadaszenia oraz dostępne **toalety i przebieralnie** (patrz: str. 70 i 72) zawierające dwuosobowe kabiny, z których skorzystają osoby na wózkach, osoby wymagające opiekuna/opiekunki, osoby z dziećmi, osoby z nadwagą. Przy pochylni może być również usytuowana wypożyczalnia wózków do jazdy po piasku oraz pływających. Wszystkie wymagania dotyczące infrastruktury towarzyszącej przemawiają za lokalizacją pochylni przy wejściu głównym – dostosowane przebieralnie mogą być częścią przebieralni ogólnodostępnych, wózki mogą być dostępne w wypożyczalni oferującej inne sprzęty itp.

Gdy już udało nam się dotrzeć na plażę, dobrze by było z niej skorzystać. Rozwiązaniem mogą być różnego typu podesty, które nie tylko umożliwiają dojazd wózkiem do wody, ale również przemieszczanie się po piasku w celu wyboru najlepszego miejsca do odpoczynku. Takie podesty mogą być stałe lub tymczasowe, montowane na cały sezon lub z okazji większych imprez. Dobór rozwiązania zależy od specyfiki miejsca i wydarzenia. Stałe, drewniane podesty sprawdzą się raczej w większej odległości od morza, gdzie nie będą tak często podmywane przez wodę morską. Istnieje jednak niebezpieczeństwo, że będą często zasypywane przez piasek. W takim przypadku można zastosować kładki – ścieżki umieszczone na pewnej wysokości nad ziemią, z których prowadzą zjazdy w różne miejsca na plaży i które powiązane są z toaletami, restauracjami. Najprostszym i najszybszym rozwiązaniem, zastosowanym m.in. w Gdańsku, jest ścieżka z palet. Ze względu na zimowe sztormy jest ona demontowana po zakończeniu sezonu. Kładki powinny mieć krawężniki po obu stronach, aby zapobiec przypadkowemu zjechaniu z nich. Innym przykładem tymczasowej ścieżki są maty wykonane z tworzyw sztucznych i montowane za pomocą długich szpikulców. Produkowane są w formie rolek, z bardzo lekkiego materiału, co ułatwia transport i coroczny montaż oraz demontaż. Maty przystosowane są zarówno do jazdy wózkami, jak i do poruszania się boso. Obecnie na rynku jest kilka firm oferujących taki produkt. Niezależnie od wybranego materiału należy pamiętać, że poza ścieżką prowadzącą prosto do morza dobrze zadbać o kilka poprzecznych ścieżek, tak aby zapewnić osobom mającym trudności w poruszaniu się dostęp na samą plażę i wybór miejsca do leżenia, które będzie im odpowiadało. Poprzeczne ścieżki mogą także prowadzić do restauracji na plaży, toalety czy przebieralni. W takich miejscach można również pomyśleć o zadaszeniu czy miejscach ułatwiających zejście z wózka na piasek, np. schodkach lub ławkach. Problem związany z zapiaszczeniem podestów, kładek, mat lub ścieżek może być rozwiązany poprzez zatrudnienie na sezon letni osoby do obsługi wypożyczalni sprzętu i odpiaszczania mat.

Szczególną trudność w poruszaniu się po plaży mają osoby słabowidzące, które łatwo tracą orientację na otwartej przestrzeni. Dlatego przy każdym wejściu powinien znaleźć się słupek orientacyjny (z numerem wejścia) w kontrastowym kolorze, wieczorem dobrze oświetlony. Może on być również dobrym punktem informacyjnym, miejscem zbiórek, a także elementem dekoracyjnym. Ułatwieniem dla osób niewidzących oraz osób starszych i mających trudności w poruszaniu się są zamontowane wzdłuż podestów barierki.

Kolejnym ułatwieniem mogą być specjalne wózki służące do poruszania się po piasku czy w płytkiej wodzie. Umożliwiają to duże pompowane koła. Taki wózek mógłby być wypożyczany już na samej plaży. Minusem jest to, że musi być obsługiwany przez drugą osobę. Istnieje również droższa wersja – wózek elektryczny poruszany samodzielnie przez korzystającą z niego osobę. Prąd pozyskuje się z umieszczonych na dachu baterii słonecznych. Wózki wykonuje się z materiałów odpornych na działanie słonej wody. Producenci wózków plażowych oferują również wózki do pływania, w których wyporność zapewniają podłokietniki i opony. Koła są na tyle duże, że wózki mogą służyć również do poruszania się po plaży, ale konieczna jest asysta drugiej osoby.

Dostęp do wody może zapewnić prowadząca wprost do wody betonowa rampa. Innym rozwiązaniem są schody częściowo zanurzone w wodzie, a wyniesione ponad jej poziom na ok. 50 cm, jednak sprawdzają się one tylko w sytuacji stałego poziomu wody, np. na basenach. Aby ułatwić osobom na wózkach dostanie się do kajaka lub łódki, można zastosować molo z zejściem lub specjalną „windą” prowadzącą do pojazdu. Molo służy również spacerowiczom/spacerowiczkom i jest uwielbiane przez dzieci.

schody z fakturowym i kontrastowym oznaczeniem

Literatura

A Good Practice Guide to Disabled People's Access to the Countryside, The Fieldfare Trust Ltd., http://www.fieldfare.org.uk/?page_id=53 (dostęp 22.03.2016).

Arnade S., Heiden H-G., *Natur für alle: Planungshilfen zur Barrierefreiheit*, Lebenshilfe Wittmund e.V., Regionales Umweltbildungszentrum Schortens e.V., http://www.ruz-schortens.de/ansicht_projekte/natur-fuer-alle-planungshilfen-zur-barrierefreiheit.html (dostęp 22.03.2016).

Harris Ch., Dines N., *Time-Saver Standards for Landscape Architecture*, McGraw-Hill Publishing Company, New York 1998.

Inclusive Play, The Sensory Trust, http://www.keroul.qc.ca/DATA/PRATIQUEDOCUMENT/262_fr.pdf (dostęp 22.03.2016).

Wysocki M., *Standardy dostępności dla miasta Gdyni*, Centrum Projektowania Uniwersalnego, Politechnika Gdańska, Wydział Architektury, http://www.zdiz.gdynia.pl/dokumenty/ud/standardy.pdf (dostęp 22.03.2016).

pomost z wejściem do wody

Na plaży najbardziej lubię

opalać się, czytać, pływać i słuchać szumu fal.
Iwona Krzyżak

Znajdź podobieństwa. Więcej nas łączy.
Plaże dostępne dla wszystkich.

DEFINICJE

Anna Komorowska,
Michał Rokita
pracownia k.

Niniejszy rozdział szczegółowo omawia kwestie poruszane we wcześniejszym rozdziale. Często zdarza się, że wejście na plażę jest opisane na mapach lub w folderach jako dostępne, ale nie spełnia wielu podstawowych cech, np. posiada pochylnię dla osób poruszających się na wózku, ale nie uwzględnia potrzeb osób niewidomych i słabowidzących, nie mówiąc już o pochylniach, które są zbyt strome, bo i takie przypadki się zdarzają. Poniżej wyjaśniamy więc, jak rozumiemy dostępne wejście, ale także wiele innych pojęć. Dołożyliśmy starań, aby przedstawione opisy były wyczerpujące i kompletne. Zachęcamy do przekazania ich osobom odpowiedzialnym za wykonanie projektów architektonicznych, infrastrukturę miejską, tworzenie strony internetowej gminy i miejscowości, a także wszystkim osobom bezpośrednio związanym z tematem.

Projektowanie uniwersalne

Projektowanie uniwersalne to filozofia projektowania produktów, usług i przestrzeni w taki sposób, by mogły być one użyte przez wszystkich ludzi, bez względu na stopień sprawności, w możliwie szerokim zakresie, bez potrzeby adaptacji lub specjalnego projektowania. Należy dodać, że nie zawsze projektowanie uniwersalne spełni oczekiwania i potrzeby wszystkich użytkowników i użytkowniczek, dąży jednak do jak największego rozszerzenia tej grupy. Projektowanie uniwersalne powinno być traktowane jako kierunek i sposób myślenia biorący pod uwagę potrzeby różnych grup osób – także Twoich oraz osób:

- o ograniczonej sprawności (poruszających się na wózkach, o kulach, z balkonikami, osób częściowo sparaliżowanych, posiadających protezy nóg lub rąk),
- niskiego wzrostu,
- starszych,
- z nadwagą,
- czasowo kontuzjowanych,
- z ciężkim lub dużym bagażem,
- opiekunów/opiekunek dzieci w wózkach,
- kobiet w ciąży,
- o ograniczonej percepcji (z niepełnosprawnością wzroku, osób słabosłyszących, Głuchych, z zaburzeniami węchu),
- z niepełnosprawnością intelektualną,
- dzieci,

- z niepełnosprawnością ukrytą (z zaburzeniami krążenia, z zespołem Aspergera, osób słabosłyszących, Głuchych i innych).

Dostępny serwis internetowy

Dostępny serwis internetowy umożliwia pełny dostęp do treści, zrozumienie ich (treść na stronie napisana jest w sposób przystępny, trudne terminy są wyjaśnione) oraz wygodną i łatwą w obsłudze dla osób użytkujących nawigację – niezależnie od wieku, stopnia sprawności, jakości sprzętu, którym się posługują i oprogramowania, na którym pracują. Z dostępnych stron mogą korzystać osoby słabowidzące, zmęczone, z dysleksją, z niepełnosprawnością intelektualną, starsze, a także osoby niesłyszące, dla których język polski często jest językiem obcym lub drugim w kolejności po polskim języku migowym. Warto uzupełnić informacje na stronie o materiały filmowe z informacją przekazaną w języku polskim i polskim języku migowym.

Dostępność ma dwa wymiary – informacyjny i techniczny, co oznacza, że strony powinny być przygotowane zarówno pod względem technicznym (np. dawać możliwość zmiany kontrastu, wielkości tekstu, stosować opisy alternatywne dla zdjęć i grafik), jak i redakcyjnym (np. poprzez logiczny podział treści na akapity, stosowanie nagłówków itp.). Tworzenie dostępnych serwisów jest precyzyjnie i wyczerpująco opisane w specyfikacji WCAG

2.0. Szczegółowe informacje na ten temat znajdują się na stronie: http://dostepnestrony.pl.

Dostępna tablica informacyjna

Tablica informacyjna przekazuje podstawowe informacje na temat miejsca, w którym się znajduje. Powinna pojawić się przy każdym wejściu na plażę, a także w takich miejscach jak punkt informacji turystycznej, przystanek, stacja kolejowa czy parking. Na tablicy mogą znaleźć się następujące informacje:

- Mapa przedstawiająca aktualną lokalizację, wyraźne oznaczenie dostępnych wejść na plaże i toalet, zalecana dostosowana droga dojścia. Dodatkowo mogą pojawić się informacje o punktach widokowych, oznaczenie stopni trudności ścieżek (np. stopień nachylenia). Mapy powinny obowiązkowo znaleźć się w ważnych miejscach wymienionych powyżej, jak również w wybranych punktach na trasie. Dobrym rozwiązaniem dla osób niewidzących, słabowidzących lub starszych jest wprowadzenie informacji dźwiękowej podobnej do tej, która jest stosowana na przystankach tramwajowych i autobusowych w niektórych miastach. Po naciśnięciu guzika znajdującego się na tablicy informującej o rozkładzie jazdy pojawia się ta sama informacja w postaci dźwiękowej.
- Numer wejścia napisany dużymi, czytelnymi cyframi, dobrze oświetlony, co zwiększa widoczność wieczorem i jest ważne z punktu widzenia osób słabowidzących. Zalecane jest stosowanie dodatkowych oznaczeń, np. kontrastowych kolorów lub oznaczeń symbolicznych (np. piktogramu), które ułatwią odszukanie danego wejścia. Te same oznaczenia powinny pojawić się na samej plaży i być widoczne także od strony wody, zamieszczone na odpowiedniej wysokości i oświetlone wieczorami.
- Alarmowe numery telefonów.

Wszystkie tablice w obrębie jednej miejscowości powinny być spójne wizualnie. Aby tablice były dostępne, przy ich projektowaniu należy uwzględnić następujące zasady:

- Informacje na tablicy powinny być zwięzłe, tablica nie powinna zawierać zbyt wielu informacji, jednocześnie należy pamiętać, że nadmiar tablic dezorientuje, czyli przynosi skutek odwrotny od zamierzonego. Tekstowi mogą towarzyszyć obrazki (piktogramy).
- Pionowe tablice powinny być zamontowane na takiej wysokości, aby średnia wysokość tekstu wynosiła ok. 130 cm. Tablice zamieszczone w ziemi mogą mieć górną krawędź na wysokości 80–110 cm, ale muszą być nachylone pod kątem 60°, ponieważ pod tym kątem lepiej patrzy się i czyta tekst.
- Tablice muszą być cofnięte o 45–60 cm względem ścieżki, po której przemieszczają się osoby, tak, aby nie utrudniały komunikacji na ścieżce, a jednocześnie, aby pozwoliły spokojnie przystanąć osobom zainteresowanym. Chodnik prowadzący do tablicy powinien być utwardzony.

- Lokalizacja tablicy powinna być zasygnalizowana w nawierzchni ścieżki pieszej przy użyciu pasa z **faktury kierunkowej** (patrz: str. 56) przebiegającego w poprzek ciągu pieszego, o szerokości 30–40 cm, co ułatwi jej odszukanie osobom niewidzącym.
- Wielkość tekstu jest uzależniona od odległości, z jakiej patrzymy na tablicę. Ze względu na osoby z niepełnosprawnością wzroku (niewidzące lub słabowidzące) tablice powinny być tak zaprojektowane, aby można było do nich podejść, ale tytuły muszą być na tyle duże, aby osoby przechodzące obok nie musiały podchodzić do każdej tablicy, żeby dowiedzieć się, co na niej jest.
- Kolor tablic powinien kontrastować z tłem, z kolei tekst na tablicy powinien być w kontrastowym kolorze względem tablicy. Najlepiej czyta się czarny, ciemnoniebieski lub ciemnozielony tekst na białym tle i czarny tekst na żółtym tle. Białe tablice mogą być zbyt rażące w świetle słonecznym, dlatego powinny być matowe. Jeśli tło nie jest matowe, odblask światła może razić osoby słabowidzące i prześwietlać litery.
- Nigdy nie należy stosować tekstu na zdjęciach lub innym, niejednolitym tle, ponieważ jest to nieczytelne dla osób z niepełnosprawnością wzroku, intelektualną oraz dzieci.
- Tablice informacyjne, szczególnie te o charakterze edukacyjnym, dobrze jest rozmieścić w miejscach przeznaczonych do wypoczynku. Warto pamiętać w takim miejscu także o zadaszeniu, które osłoni nie tylko tablicę, ale i osoby czytające przed nadmiernym słońcem albo deszczem. Zadaszenie powinno mieć

wysokość min. 210 cm i zapewnić takie odprowadzenie wody, aby przed tablicą nie zrobiła się kałuża.

Informacje na tablicy powinny być czytelne dla wszystkich, również dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, dysleksją, osób niesłyszących. W tym celu należy zastosować kilka zasad:
- Im mniej tekstu, tym lepiej. Pomocne jest stosowanie akapitów, tytułów lub podkreśleń, które ułatwią wyłapanie najważniejszych treści, a także dołączenie piktogramów.
- Zdania powinny być krótkie, należy unikać zdań wielokrotnie złożonych. Informacje o tym, jak przygotować tekst łatwy do czytania, znajdziecie na stronie: http://www.psouu.org.pl (zakładka Publikacje, tytuł: „Tekst łatwy do czytania”).
- Nie należy stosować skrótów ani trudnych wyrażeń, a jeśli są one niezbędne, powinny być wyjaśnione.
- Liczby należy pisać cyframi, alfabetem łacińskim, a nie rzymskim.
- Język powinien być jasny i obrazowy, ale nie infantylny.
- Lepiej odczytywany jest tekst wyrównany do lewej strony, należy unikać dłuższych tekstów pisanych kursywą lub dużymi literami, na jednej tablicy nie należy używać więcej niż dwóch krojów pisma.
- Tam, gdzie to możliwe, należy stosować dodatkowe rysunki, należy zadbać o ich czytelność – rysunek powinien być schematyczny i nie zawierać zbyt wielu zbędnych szczegółów.

Dostępny drogowskaz

Drogowskazy ułatwiają odszukanie drogi. Powinny pojawić się tylko tam, gdzie jest to konieczne, przede wszystkim na skrzyżowaniach. Drogowskazy powinny być umieszczone w takich miejscach, aby nie było wątpliwości co do tego, gdzie prowadzą. Należy zwrócić uwagę na czytelność stosowanych znaków – strzałki powinny być na tyle grube, aby były widoczne z daleka i kontrastowe względem tablicy, na której są umieszczone. Tablica z kolei powinna mieć kontrastowe tło. Przykładem może być czarna strzałka na białej tabliczce na tle roślinności. Jednym z często powtarzanych błędów jest umieszczanie strzałek, które zamiast wskazywać drogę „prosto" wskazują na niebo, co może być trudne do odczytania dla osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Bardzo ważna jest lokalizacja drogowskazów. Przede wszystkim należy je umieszczać poza drogą dla pieszych, tak aby nie stanowiły przeszkody dla osób niewidomych. Jeśli znaki umieszczone są powyżej ciągu pieszego, ich dolna krawędź nie może być niżej niż na wysokości 220 cm nad ziemią.

Dostępny przystanek

Dostępny przystanek jest powiązany z dostępnymi ciągami pieszymi, wyraźnie oznakowany, ułatwia wsiadanie i wysiadanie z autobusu, trolejbusu czy tramwaju, a także zdobycie szczegółowych informacji o komunikacji oraz najbliższej okolicy.

Przystanki powinny być zlokalizowane blisko najważniejszych chodników oraz budynków użyteczności publicznej. Chodniki wokół przystanków powinny zapewnić łatwy dostęp do platformy przystanku. Dla osób poruszających się na wózkach krawężniki powinny być obniżone. Jednak aby zapewnić komfort przemieszczania się osobom słabowidzącym, krawężnik powinien mieć wysokość maksymalnie 2 cm. Sam przystanek powinien być wyraźnie oznaczony i opisany oraz posiadać sygnalizację dźwiękową. Symbol przystanku powinien być widoczny z daleka. Na każdym przystanku powinna znaleźć się tablica z nazwą, widoczna od strony chodnika, jak również z pojazdu. Napisy powinny być czytelne oraz odpowiednio kontrastowe do tła. Jednym z błędów jest stosowanie ozdobnego liternictwa, które jest nieczytelne dla zagranicznych turystów/turystek i osób z dysleksją. Wokół przystanku należy zastosować system fakturowy dla osób z niepełnosprawnością wzroku. Szczegółowe informacje na ten temat znajdują się w publikacji *Standardy dostępności dla miasta Gdyni* (patrz **bibliografia**).

Na całej długości przystanku dobrze zastosować krawężnik naprowadzający, który ułatwi osobom kierującym pojazd podjechanie bliżej, aby osoby na i z wózkiem mogły bezpiecznie i łatwo wsiąść.

Należy unikać stosowania przystanków na żądanie w pobliżu dostępnych wejść. W autobusie znajdują się odpowiednie przyciski, dość gęsto rozmieszczone, więc zatrzymanie pojazdu nie jest takie trudne. Problem pojawia się, gdy stoimy na przystanku i aby zatrzymać autobus, musimy pomachać kierowcy. To wymaga od nas oczekiwania tuż przy krawędzi chodnika, wypatrywania odpowiedniego autobusu i szybkiej reakcji, gdy się pojawi. Dla wielu osób, np. słabowidzących, starszych, ale też osób z małymi dziećmi jest to znaczne utrudnienie…

Wiata przystankowa powinna mieć zadaszenie o szerokości minimum 150 cm. Pod nią powinna znaleźć się ławka z podłokietnikami, z której będzie widać nadjeżdżający autobus, miejsce na postój wózka (w innym miejscu niż rozkład jazdy, aby nie powodować konieczności przepychania się i „wiszenia" nad osobą na wózku) oraz tablica z niezbędnymi informacjami (rozkładem jazdy, informacją o transporcie lokalnym i mapą najbliższej okolicy, zaprojektowaną zgodnie z zasadami omówionymi wcześniej). Przed tablicą musi znaleźć się wolne miejsce, aby ułatwić dojście osobom, które chcą z niej skorzystać. Wiata musi być dobrze oświetlona, szczególnie rozkład jazdy musi być dobrze widoczny.

Szyby muszą być oznaczone kontrastowymi pasami o szerokości minimum 10 cm na wysokości 140–160 cm, aby były zauważone przez osoby słabowidzące. Nie powinno być na nich reklam.

Dostępne miejsce postojowe

Dostępne miejsca parkingowe to miejsca postojowe o wymiarach minimalnych 360 × 500–600 m (przy parkowaniu prostopadłym) lub 360 × 600–700 m (przy parkowaniu równoległym), umożliwiające swobodne wysiadanie i wsiadanie do samochodu, a także dojazd osoby poruszającej się na wózku do tego miejsca.

Nie wystarczy wprowadzić odpowiedniej liczby szerokich miejsc parkingowych. Należy również zadbać o to, aby po wyjściu z samochodu osoba kierująca pojazdem lub pasażer/pasażerka na wózku mógł/mogła bez problemu dostać się na chodnik, bez konieczności wyjeżdżania na drogę (kwestia bezpieczeństwa i komfortu). Istnieje możliwość zmniejszenia szerokości miejsca postojowego, jeśli pomiędzy dwoma stanowiskami znajduje się wspólna strefa do wysiadania w postaci ciągu pieszego (chodnik, ścieżka). Z tej strefy można poprowadzić bezpośrednio wyjście na chodnik. Aby było ono dostępne, należy zastosować lokalne obniżenie krawężnika (na odcinku nie dłuższym niż 100 cm) lub rampę o nachyleniu nie większym niż 12%.

Gdy już dostaniemy się na chodnik, musimy mieć możliwość swobodnego poruszania się po nim. Często zdarza się, że auta podjeżdżają kołami do samego krawężnika, przez co przednia część samochodu wisi nad chodnikiem i zajmuje miejsce dla pieszych. Rozwiązaniem może być dodatkowy krawężnik, odsunięty od krawędzi chodnika tak, aby samochód nie miał możliwości podjechania zbyt blisko. Można również zastosować tutaj pas zieleni.

Prawidłowe oznaczenie zastrzeżonego miejsca parkingowego wymaga znaku pionowego D-18a (parking – miejsce zastrzeżone) oraz tabliczki T-29. Natomiast poziome oznaczenie wymaga znaku P-20 (koperta) pomalowanego na niebiesko oraz znaku P-24.

Sam parking powinien być wyraźnie oznaczony. Znaki drogowe z informacją o parkingu z miejscami dla osób z niepełnosprawnościami powinny być zamieszczone przy drodze głównej. Jeśli parking jest płatny, należy uwzględnić fakt, że niektóre osoby z niepełnosprawnościami mogą mieć problem z obsługą automatu do płacenia. Dzieje się tak, gdy automat jest umieszczony w miejscu, do którego nie można się dostać (bo np. trzeba pokonać krawężnik) lub otwór do płacenia jest za wysoko.

Na parkingu, poza wyznaczonymi miejscami parkingowymi dla osób z niepełnosprawnościami, mogą znaleźć się dodatkowe miejsca dla osób z małymi dziećmi. Można również rozważyć umiejscowienie w pobliżu wejścia na plażę miejsca do krótkich postojów samochodów specjalnych, np. taksówek lub minibusów przywożących osoby z niepełnosprawnościami. W pobliżu powinno znaleźć się miejsce, gdzie osoby oczekujące na transport mogą wygodnie i bezpiecznie poczekać na jego przyjazd. W tym celu należy zapewnić dostępne ławki, oddalone od krawędzi chodnika.

Minimalna liczba dostępnych miejsc parkingowych wynosi ok. 2% ogólnej liczby miejsc na parkingu.

Dostępna droga dla pieszych

Dostępna droga dla pieszych, zarówno na terenie zurbanizowanym, jak i przyrodniczym, to publiczna trasa piesza o szerokości minimum 200 cm (dopuszczalne są miejscowe przewężenia do szerokości 150 cm na 10-metrowym odcinku, do 120 cm na 3-metrowym odcinku i do 100 cm na 0,5-metrowym odcinku) i wysokości minimum 220 cm. Droga musi być wolna od przeszkód, takich jak kosze na śmieci, ławki, automaty biletowe, punkty informacyjne, stałe i tymczasowe reklamy. Wszystkie te elementy należy umieścić w strefie urządzeń towarzyszących,

poprowadzonej równolegle do drogi dla pieszych. Tzw. strefa wolna, czyli właściwa droga dla pieszych, omówiona powyżej, i strefa urządzeń towarzyszących nie mogą się przenikać. Dopuszczalne jest jedynie wprowadzenie do strefy wolnej elementów pionowych, takich jak znaki drogowe czy latarnie, ale wówczas muszą być one oznakowane kontrastowymi pasami. Zasady te należy stosować również do tymczasowych straganów, ogródków kawiarnianych, szyldów i innych elementów, które pojawiają się przy ciągach pieszych w okresie letnim. Żaden z tych elementów nie może znaleźć się w strefie wolnej od przeszkód, ponieważ stanowi to zagrożenie dla osób słabowidzących i niewidzących oraz utrudnia poruszanie się osobom na wózku. W zachowaniu strefy wolnej może pomóc wydzielenie specjalnego pasa na infrastrukturę towarzyszącą (poprzez odmienną kolorystycznie i fakturowo nawierzchnię, krawężnik o wysokości minimum 10 cm lub inne elementy).

UWAGA! Najważniejsze są stałe kontrole jednostek zarządzających terenami wokół plaż, które będą zapobiegać łamaniu tej zasady przez osoby zajmujące się sprzedażą.

Użycie odpowiedniej nawierzchni, poza rozróżnieniem stref o różnych funkcjach, służy do podkreślenia głównych kierunków poruszania się. Nawierzchnia powinna być zbita, stabilna, bez luźnych części i uniemożliwiająca poślizgnięcie się. Te parametry spełnia odpowiednio przygotowana i utrzymana (regularnie kontrolowana, naprawiana) nawierzchnia betonowa, asfaltowa, kamienna (ale nie kostka brukowa, która jest zbyt drobna, a szczeliny między kostkami utrudniają poruszanie się na wózku), drewniana, ceglana (o szczelinach nie większych niż 5 mm), a także droga szutrowa lub ekologiczna nawierzchnia wodoprzepuszczalna. Nachylenie poprzeczne nie może być większe niż 2,5%, a podłużne – niż 6%. Jeśli nachylenie podłużne jest większe, wówczas należy stosować zasady dotyczące pochylni. Drogi piesze muszą mieć wyraźnie oznaczone krawędzie (np. krawężnikiem o wysokości minimum 2 cm), tak aby osoba z niepełnosprawnością wzroku poruszająca się z białą laską mogła je wyczuć końcówką laski. W przypadku terenów przyrodniczych rolę krawędzi mogą pełnić kłody drzew.

Jeśli na ciągu pieszym wprowadzane są przeszkody poprzeczne, służące np. zatrzymaniu ruchu samochodów lub rowerów, takie jak szlaban, słupki czy inne (np. głazy), należy zachować przejście o szerokości minimum 100 cm. W przypadku ograniczników ruchu ścieżka po obu stronach barierek musi mieć przynajmniej 160 cm szerokości, aby umożliwić skręt.

System fakturowy

System fakturowy TGSIs (ang. Tactile Ground Surface Indicator) to kombinacja elementów nawierzchni o różnych fakturach, możliwych do wykrycia przez osoby z niepełnosprawnością wzroku, stosowana na ciągach pieszych w celu ułatwienia poruszania się i identyfikacji miejsc. System składa się z trzech typów: A – faktura kierunkowa (prążki i wałki), B – faktura ostrzegawcza (bezpieczeństwa, „ścięte kopułki", „ścięte stożki") i C – faktura uwagi (informacji, typu „sztruks", wyniesione kwadraty lub inna faktura kontrastująca z typem A i B). System stosuje się jako uzupełnienie naturalnych linii kierunkowych, szczególnie w pobliżu miejsc trudnych – przystanków, przejść dla pieszych, szerokich ciągów pieszych (powyżej 400 cm) i na miejskich placach. Poza zróżnicowaniem fakturowym stosuje się kontrast barwny. Najważniejsze, aby system był prosty, logiczny i jednolity na całej swojej długości. Na terenach przyrodniczych funkcje prostych faktur informacji mogą pełnić deski zrównane z nawierzchnią szutrową lub ekologiczną nawierzchnią wodoprzepuszczalną, ułożone w poprzek ścieżki. Należy unikać zbyt częstego stosowania pola uwagi, ponieważ prowadzi to do dezorientacji. Pole uwagi należy stosować tylko w najważniejszym miejscu, np. w pobliżu tablic informacyjnych z mapami, które pozwolą zorientować się, gdzie jesteśmy.

Droga dla rowerów

Droga dla rowerów to wydzielony ciąg komunikacyjny przeznaczony dla ruchu rowerowego. Rowery przemieszczające się ze znaczną prędkością (szczególnie przy głównych ciągach komunikacyjnych) mogą stanowić zagrożenie dla osób z niepełnosprawnością słuchu, wzroku, dzieci i wszystkich pieszych, dlatego tam, gdzie tylko jest to możliwe, drogi dla rowerów należy prowadzić oddzielnie, w oderwaniu od dróg dla pieszych. Jeśli zupełne rozdzielenie nie jest możliwe, należy wyraźnie oznaczyć drogę dla rowerów poprzez zastosowanie nawierzchni o zróżnicowanej fakturze i kolorze. Zastosowanie tego samego materiału na drodze rowerowej i drodze dla pieszych dopuszczone jest tylko w przypadku wprowadzenia separatora między nimi w postaci specjalnego krawężnika w formie wałka o wysokości 2 cm i szerokości 10–12 cm, ściętego od strony chodnika. Innym sposobem na oddzielenie tych przestrzeni jest pas rozdzielający z kostki granitowej lub pas zieleni. W przypadku pasa zieleni należy zastosować dodatkowo krawężnik od strony chodnika

ławka z podłokietnikami z utwardzonym miejscem na wózek

o wysokości minimum 5 cm. Barierki rozdzielające należy stosować w ostateczności i tylko przy dużym nasileniu ruchu rowerowego, ponieważ przy dużym ruchu mogą stanowić zagrożenie dla rowerzystów/rowerzystek. W ostateczności, jeśli nie ma możliwości poprowadzenia czytelnej, prostej drogi dla rowerów, wprowadza się ciągi pieszo-rowerowe na całej szerokości, gdzie piesi mają bezwzględne pierwszeństwo.

Stojaki na rowery i inne elementy infrastruktury towarzyszącej powinny być tak zlokalizowane, aby przypięty rower nie zajmował ani drogi dla rowerów, ani chodnika. Do stojaków musi prowadzić wygodne, utwardzone dojście. Dotyczy to szczególnie stojaków zlokalizowanych na plaży. Stojaki powinny być tak ustawione, aby właściciel/właścicielka roweru mógł/mogła go widzieć.

Dostępna ławka

Dostępne ławki służą do odpoczynku osobom z ograniczoną sprawnością ruchową, jak również wszystkim innym użytkownikom i użytkowniczkom przestrzeni. Jeśli przy głównym chodniku jest stosunkowo mało ławek, wszystkie powinny być dostępne. W parku lub w innym terenie rekreacyjnym mogą być one zróżnicowane pod względem użytkowym, tak aby osoby spacerujące mogły wybrać, które miejsca będą dla nich

najwygodniejsze. Ze względów estetycznych wszystkie ławki powinny być jednak spójne stylistycznie.

Ławki z siedziskiem na wysokości 50 cm, wyposażone w oparcie i podłokietniki, są szczególnie ważne dla osób o ograniczonej sprawności ruchowej, w tym osób starszych. Powinny być rozmieszczone co 50–100 m. Ławka dla osób o niskim wzroście i dla dzieci powinna mieć siedzisko na wysokości 30 cm. Standardowa ławka ogólnego użytku ma siedzisko na wysokości 45 cm. Na terenie rekreacyjnym, poza standardowymi ławkami przy ciągu pieszym, powinny znaleźć się tzw. ławki do-społeczne, czyli zlokalizowane w taki sposób, aby dwie lub więcej osób mogły ze sobą swobodnie porozmawiać, a także ławki ze stolikami lub blatami, które ułatwiają spożycie posiłku w trakcie przerwy w wycieczce.

Lokalizacja ławek nie powinna ograniczać ciągu pieszego. Wskazane jest umieszczanie ławek na utwardzonej nawierzchni. Obok ławki należy zachować wolne miejsce o szerokości minimum 100 cm, które można wykorzystać do zaparkowania wózka dziecięcego lub postawienia wózka osoby z niepełnosprawnością, którą zajęła miejsce na ławce obok osoby towarzyszącej. Z tego względu miejsce to powinno być utwardzone, bez krawężników, na tym samym poziomie co chodnik. Kosze na śmieci powinny być odsunięte od ławek na odległość co najmniej 300 cm, aby zapach wydobywający się z koszy nie utrudniał wypoczynku.

Do budowy ławek nie zaleca się materiałów, które nadmiernie nagrzewają się latem i wychładzają zimą – metalu, kamienia czy betonu.

Dostępne wejście do restauracji

Dostępne wejście do restauracji umożliwia dostanie się do jej wnętrza osobom poruszającym się na wózkach i z innymi niepełnosprawnościami. Próg nie może być wyższy niż 1 cm, a szerokość drzwi musi wynosić minimum 90 cm. Idealna sytuacja to wjazd wprost z chodnika. Jeśli nie ma takiej możliwości, bo restauracja lub bar są na innej wysokości niż chodnik, należy zastosować pochylnię. Niezależnie od tego, czy zastosowano pochylnię czy nie, przed wejściem musi zostać zachowana przestrzeń wolna od przeszkód o szerokości 150 cm, która pozwoli na manewrowanie wózkiem. Klamki i inne uchwyty muszą gwarantować pewny chwyt (patrz: dostępne schody), a wejście (zwłaszcza szklane) powinno być wyraźnie oznakowane z myślą o osobach z niepełnosprawnością wzroku. Nadmiar szyldów i napisów może powodować dezorientację. Reklamy stojące na chodniku mogą stwarzać zagrożenie dla osób niewidzących lub blokować przejazd dla osób z niepełnosprawnością poruszających się na wózkach i osób z małymi dziećmi.

W restauracji powinna znajdować się dostępna toaleta. Blat baru powinien mieć częściowe obniżenie o wysokości 70–80 cm, co ułatwi korzystanie z niego osobie na wózku i o niskim wzroście. Najważniejsza jest jednak obsługa, która powinna być przeszkolona w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnościami.

Dostępny plac zabaw

Dostępny plac zabaw to bezpieczna przestrzeń przeznaczona do rekreacji, zaprojektowana w taki sposób, aby wszyscy użytkownicy/użytkowniczki mogli się do niej dostać, skorzystać z niej, a także tam odpocząć, niezależnie od wieku, grupy społecznej czy stopnia sprawności.

Aby stworzyć przyjazny plac zabaw, należy uwzględnić kilka elementów:

- Dostępne ciągi piesze na trasie od domu lub placówki oświatowej na plac zabaw.
- Odpowiednią lokalizację, czyli stosunkowo niewielką odległość od domu (lepszym rozwiązaniem są liczne małe place zabaw niż jeden duży. Takie rozwiązanie pozwala również uniknąć generowania hałasu i nadmiernej ilości bodźców, które dla niektórych dzieci, jak i całego otoczenia, mogą być zbyt uciążliwe) oraz odsunięcie od ruchliwych dróg i innych źródeł hałasu (poprzez roślinność, ukształtowanie terenu lub ekrany akustyczne).

- Dostępne ogrodzenie (jeśli ogrodzenie jest konieczne, należy stosować bramki o szerokości minimum 110 cm, otwierane w taki sposób, aby poradziła sobie z nimi osoba o ograniczonej sprawności rąk).
- Tablicę przy wejściu (zawierającą dotykową mapę lub model terenu, zorientowaną w kierunku rzeczywistym, z prostymi symbolami powtórzonymi na placu zabaw. Zasady projektowania dostępnych tablic – patrz: **tablica informacyjna**).

Aby umożliwić użytkownikom/użytkowniczkom skorzystanie z placu zabaw, należy zapewnić:

- Utwardzone ścieżki o odpowiedniej szerokości (minimum 200 cm dla alei głównej i minimum 150 cm dla alejek pobocznych).
- Czytelny układ terenu i logiczny podział funkcjonalny (poszczególne strefy powinny być wydzielone przy użyciu zróżnicowanych faktur i kolorów. Wydzielenie mniejszych stref roślinnością lub w inny sposób pozwoli na ograniczenie nadmiaru bodźców).
- Dostęp do poszczególnych urządzeń (barierki naprowadzające w kontrastowym kolorze, oznakowane odpowiednimi symbolami i platformy o wymiarach 60 × 35 cm, pozwalające przesiąść się z wózka na sprzęt do zabawy. Wysokość platformy uzależniona jest od wieku dziecka, dla którego przeznaczone jest urządzenie, i waha się od 27,5 do 42,5 cm. Obok platformy, ale poza przestrzenią upadku, powinno być miejsce na zaparkowanie wózka).
- Urządzenia i elementy naturalne wykorzystujące różne formy zabawy (zabawy ruchowe, tematyczne, społeczne, kreatywne, konstrukcyjne), oddziałujące na różne zmysły, które pozwalają na zabawę niezależnie od wieku i stopnia sprawności. Dzieci z niepełnosprawnościami powinny mieć możliwość zabawy w przestrzeni wspólnej dla nich i dzieci bez ograniczeń sprawności (koledzy/koleżanki, rodzeństwo, opiekunowie). Młodzież powinna mieć zapewnione atrakcje adekwatnie do wieku. Zastosowanie różnorodnych form aktywności o zmiennym stopniu trudności pozwoli użytkownikom/użytkowniczkom na przełamywanie własnych ograniczeń, znalezienie swojej mocnej strony, wykazanie się i podniesienie poczucia własnej wartości. Użytkownicy/użytkowniczki powinni mieć możliwość wyboru między miejscami głośnymi a cichymi, strefa zabaw spokojnych jest szczególnie ważna dla dzieci z nadpobudliwością.
- Bezpieczeństwo (poprzez zapewnienie przestrzeni upadku wokół urządzeń, oznakowanej zróżnicowaną fakturą i kolorem, zachowanie odległości między urządzeniami i stosowanie innych zapisów normy PN-EN 1176).
- Odpowiednią nawierzchnię, która pozwoli dotrzeć wózkiem do urządzeń i z nich skorzystać (nie sprawdzą się tu luźne materiały, ale nie oznacza to konieczności stosowania nawierzchni syntetycznej na całej powierzchni. Ścieżki komunikacyjne mogą być pokryte wszystkimi materiałami opisanymi w definicji **dostępne ciągi piesze**, jednak najlepiej sprawdza się asfalt, który dodatkowo wykorzystywany jest przez dzieci do rysowania kredą).
- Dostosowane urządzenia (podniesione piaskownice, pochylnie, bujaki i huśtawki z oparciami i dodatkowymi uchwytami).

UWAGA! Poza specjalistycznymi ośrodkami nie należy stosować urządzeń dedykowanych tylko i wyłącznie dzieciom z niepełnosprawnością poruszającym się na wózkach, ponieważ prowadzi to do wykluczenia a nie integracji.

- Możliwość zabawy z opiekunem/opiekunką (huśtawki, na których mogą usiąść dorośli z dziećmi na kolanach, szerokie zjeżdżalnie).

Dodatkowo należy zapewnić:
- Infrastrukturę towarzyszącą (**dostępną toaletę**, zadaszenie, liczne **dostępne ławki**).
- Miejsce dla opiekunów z niepełnosprawnościami, którzy chcą uczestniczyć w zabawie lub tylko obserwować swoje dzieci.
- Roślinność, która wycisza, poprawia jakość powietrza, izoluje fizycznie i psychicznie, tworzy nastrój (należy unikać roślin kłujących, trujących i alergennych, ale jednocześnie należy zadbać o różnorodność pod względem faktur, kolorów, zapachu. Na placu zabaw powinny znaleźć się też rośliny, które służą do zabawy, np. z kolorowymi owocami lub odporne na wyłamywanie gałęzi).

Dostępna pochylnia

Dostępna pochylnia umożliwia pokonanie różnicy wysokości osobom poruszającym się na wózku, opiekunom z wózkami dziecięcymi oraz osobom o innych ograniczeniach sprawności. Wymogi prawne dla pochylni różnią się w zależności od jej usytuowania – w budynku czy na chodniku. Pochylnie muszą zaczynać się i kończyć spocznikiem, czyli miejscem, na którym można przystanąć i odpocząć. Nachylenie podłużne pochylni powinno wynosić od 6% do 8%. Gdy pochylnia jest krótsza niż 10 metrów lub gdy znajduje się pod dachem, dopuszczalne jest nachylenie do 10%. Spoczniki muszą mieć nachylenie podłużne od 1% do 2%, zgodnie z kierunkiem nachylenia biegu pochylni. Jeśli pochylnia znajduje się przy budynku, nachylenie podłużne powinno mieć od 5% do 6%, a jeśli jest zadaszona, nachylenie może zwiększyć się do 10%.

Długość pochylni jednobiegowej nie może być większa niż 10 metrów. Dłuższe pochylnie należy podzielić na odcinki 8-metrowe oddzielone spocznikami o minimalnej długości 150 cm. Szerokość pochylni ogólnej nie może być mniejsza niż 200 cm. Jeśli na pochylni wydzielony jest pas dla osób z niepełnosprawnościami, to szerokość pozostałej części pochylni (ogólnodostępnej) może się zmniejszyć do 120 cm. Szerokość płaszczyzny ruchu pomiędzy krawężnikami na

pochylni dla osób z niepełnosprawnością jest stała i wynosi 120 cm, a szerokość między poręczami – 100 cm.

Balustrady na pochylni stosuje się przy różnicy poziomów większej niż 50 cm. Balustrada musi być zwieńczona poręczą na wysokości 110 cm. Na pochylniach przeznaczonych dla osób z niepełnosprawnościami muszą być zamontowane dwie poręcze na wysokości 75 (dla osób poruszających się na wózkach, małych dzieci i osób niskiego wzrostu) i 90 cm, przedłużone poza końce pochylni o 30 cm, ze względu na osoby z niepełnosprawnością wzroku.

Nawierzchnia pochylni powinna być równa, szorstka i pełna. Należy unikać nawierzchni ażurowej (np. kraty stalowe), ponieważ wyklucza wykorzystanie pochylni przez część użytkowników/użytkowniczek (osoby poruszające się o lasce, osoby z psami, w butach na obcasach, cierpiących na akrofobię). Krawędzie każdego biegu pochylni i spocznika muszą być oznaczone pasem o szerokości 30 cm, o kontrastowym kolorze i fakturze ostrzegawczej.

Przestrzeń pod pochylnią niższa niż 220 cm musi być obudowana lub oznakowana krawężnikiem.

Dostępne schody

Dostępne schody dedykowane są przede wszystkim osobom z niepełnosprawnością wzroku, z ograniczoną sprawnością ruchu, np. osobom starszym i chorym. Dla niektórych osób z niepełnosprawnościami schody są wygodniejsze niż pochylnia, dlatego należy, tam, gdzie to możliwe, stosować oba sposoby pokonywania różnic poziomów. Jeśli można wybrać tylko jeden, powinna być to pochylnia.

Bieg schodów powinien mieć minimum 3 a maksymalnie 10 stopni. Między biegami schodów należy stosować spoczniki o długości minimum 150 cm. Jeśli jest na to miejsce, należy rozważyć lokalizację na spocznikach ławek z oparciami i podłokietnikami, ale nie mogą one zajmować przestrzeni na głównym ciągu pieszym.

Zaleca się, aby wysokość stopni wynosiła 12 cm (maksymalnie 15 cm). Głębokość stopnia oblicza się według wzoru: dwa razy wysokość + głębokość = 60–65 cm. Stopnie nie mogą być ażurowe lub z noskami, aby nie powodowały potknięć lub zakleszczenia stopy. Szerokość biegu schodów powinna wynosić minimum 120 cm, choć zalecana jest szerokość 200 cm.

Balustrady na schodach stosuje się przy różnicy poziomów większej niż 0,5 m. Poręcze powinny znajdować się po obu stronach schodów, na wysokości 90 cm i dodatkowo (ze względu na dzieci i osoby o niższym wzroście) 75 cm. Pochwyt powinien zapewniać pewny chwyt (średnica ok. 32–38 cm) i być odsunięty od ściany o 45–50 cm. Na końcach poręczy należy umieścić oznaczenia fakturowe dla osób z niepełnosprawnością wzroku. Poręcze muszą być wysunięte przed pierwszy i ostatni stopień o 30 cm.

Schody powinny być wyraźnie oznakowane. Pierwszy i ostatni stopień muszą być kontrastowe pod względem faktury i koloru. Nie oznacza to jednak konieczności stosowania czarno-żółtych pasów czy innych oznaczeń o charakterze technicznym. Należy dążyć do tego, aby sposób oznakowania wpisywał się w estetykę całego projektu i otoczenia. Jeśli schody znajdują się prostopadle do ciągu pieszego, powinny być od niego oddalone o minimum 30 cm (gdy prowadzą do góry) lub minimum 110 cm (gdy prowadzą na dół). Jeśli schody zlokalizowane są wzdłuż ciągu pieszego, należy umieścić w odległości 50 cm od nich fakturę ostrzegawczą o szerokości 60–80 cm (gdy prowadzą w dół) lub fakturę uwagi o szerokości 90–120 cm (gdy prowadzą na górę). Przestrzeń pod schodami niższa niż 220 cm musi być obudowana lub oznaczona krawężnikiem.

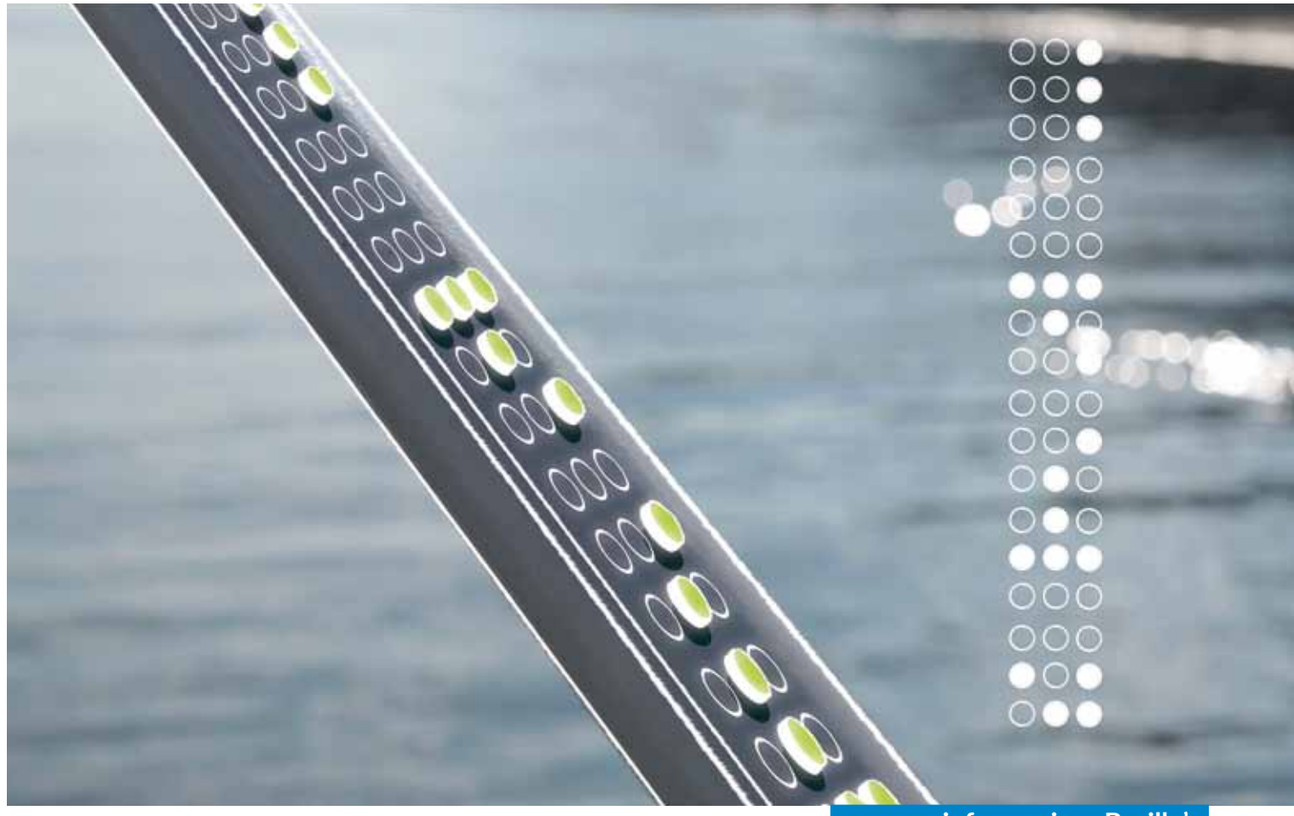

poręcz z informacją w Braille'u

Podjazd dla wózków dziecięcych należy umieszczać zawsze z lewej strony schodów (patrząc od dołu). Konieczne jest wprowadzenie barierki pomiędzy podjazdem a resztą schodów. Szerokość reszty schodów musi wynieść minimum 160 cm.

Dostępny punkt widokowy

Dostępne punkty widokowe powinny wykorzystywać naturalne ukształtowanie terenu. Platforma widokowa powinna mieć rozmiar minimum 400 × 250 cm, a ławki i inne elementy powinny być tak ustawione, aby zapewnić osobom na wózkach podjazd do barierki oraz swobodne manewrowanie (miejsce wolne powinno mieć wymiary minimum 150 × 150 cm). Barierka powinna mieć taką wysokość, aby nie zasłaniać widoczności osobom na wózkach, niskiego wzrostu i dzieciom. Jeśli wprowadzane są jakieś urządzenia, np. lunety, należy umożliwić dostosowanie ich wysokości do potrzeb osób na wózkach, niskiego wzrostu i dzieci.

Dostępna toaleta

Dostępna toaleta powinna mieć wymiary minimum 220 × 250 cm. Pole manewrowe dla wózka powinno wynosić

minimum 150 × 150 cm, zarówno w toalecie, jak i w przedsionkach. Wysokość miski ustępowej powinna wynosić 48 cm od posadzki. Długość miski ustępowej powinna wynosić minimum 70 cm. Po jednej stronie należy zachować wolną przestrzeń o szerokości minimum 95 cm, która umożliwi przesiadanie się z wózka na miskę ustępową. Górna krawędź umywalki powinna być umieszczona na wysokości 80 cm od posadzki, choć – jeśli jest na to miejsce – można wprowadzić dodatkową umywalkę na wysokości 50–60 cm, przeznaczoną dla dzieci, osób niskiego wzrostu i poruszających się na wózku. Umywalka powinna być bezsyfonowa. W toalecie należy zastosować poręcze stałe i uchylne, zarówno przy misce ustępowej, jak i umywalce. Przycisk spłuczki powinien być zainstalowany z boku, na wysokości nie większej niż 120 cm. Na tej samej wysokości przy sedesie powinien być umieszczony papier toaletowy oraz przycisk alarmowy. Dodatkowo w toalecie powinno znaleźć się lustro uchylne na wysokości dostępnej dla osoby na wózku oraz poręcze. W toalecie powinien być również przewijak, zarówno w toalecie damskiej, jak i męskiej.

Toaleta powinna być wyraźnie oznakowana przy użyciu międzynarodowego symbolu „WC" i piktogramów. Jeśli przewijak znajduje się tylko w jednej toalecie, należy oznaczyć ją jako toaletę rodzinną.

Dostępna przebieralnia i prysznic

Dostępne przebieralnie i prysznice są odpowiednio szerokie, tak aby mogły z nich skorzystać osoby na wózkach, osoby wymagające pomocy opiekuna/opiekunki lub osoby z nadwagą. Wejście do przebieralni powinno być proste, bez progów. Wewnątrz powinny znaleźć się poręcze na wysokości 90 cm. Umieszczenie w przebieralni siedziska znacznie ułatwi korzystanie wielu osobom. W przebieralni powinien być również przewijak.

Minimalna powierzchnia brodzika prysznica to 90 × 90 cm. Siedzisko powinno być umieszczone na wysokości 43–48 cm, naprzeciw lub obok baterii prysznicowej.

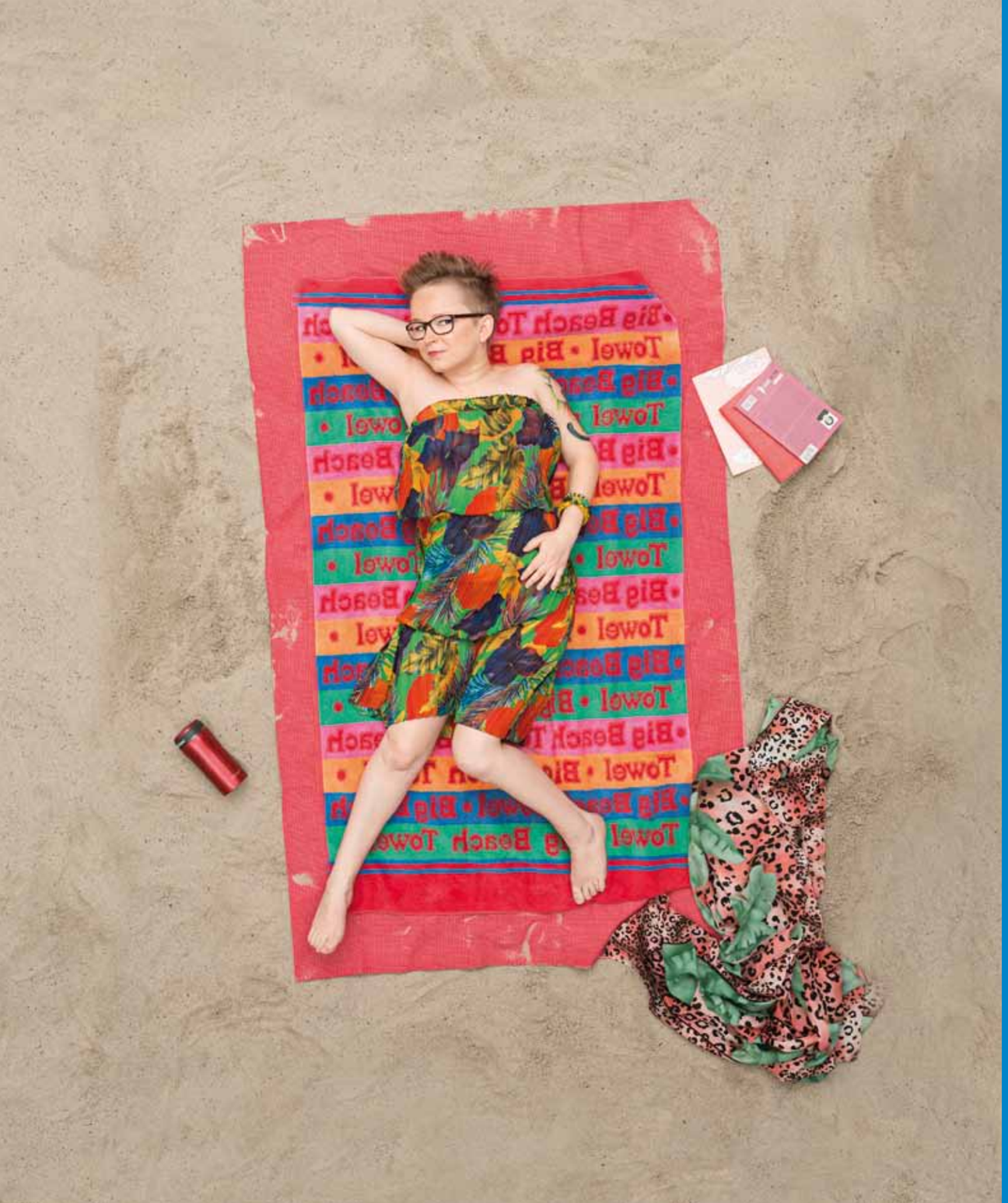

Na plaży najbardziej lubię ogarniające mnie poczucie wolności. Katarzyna Żeglicka

Znajdź podobieństwa. Więcej nas łączy.
Plaże dostępne dla wszystkich.

SPRAWDŹ TO!

LISTA BADAJĄCA DOSTĘPNOŚĆ TWOJEJ MIEJSCOWOŚCI

77

Czy Twoja miejscowość ma...?

Informacja

- Dostępny (zgodny ze standardem dostępności WCAG 2.0) serwis internetowy z informacjami na temat komunikacji, wejść na plażę, infrastruktury towarzyszącej (np. wypożyczalni wózków).
- Dostępną tablicę informacyjną przy głównych przystankach oraz na parkingu, z wypukłą mapą przedstawiającą aktualną lokalizację, z wyraźnie oznaczonymi dostępnymi wejściami i toaletami.
- Dostępną tablicę z numerem i innym oznaczeniem (kolorem, symbolem) oraz mapą okolicy przy każdym wejściu.
- Wyraźne kierunkowskazy prowadzące do wejść oraz do infrastruktury towarzyszącej (toalet, przebieralni, stanowisk ratowniczych).

Komunikacja

- Dostępny przystanek transportu publicznego.
- Dostępną tablicę z rozkładem jazdy, z oznaczeniem pojazdów niskopodłogowych, planem komunikacji i mapą okolicy, umieszczoną w dogodnym miejscu.

- Dostępną platformę przystanku z wiatą.
- System informacji fakturowej na parkingach, przystankach i drogach łączących je z wejściem na plażę.
- Sygnalizację dźwiękową w komunikacji miejskiej.

- Zamontowane platformy lub podnośniki umożliwiające wejście i wyjście z autobusu, trolejbusu, tramwaju, pociągu.
- Dostępny parking z wyznaczonymi i właściwie oznakowanymi miejscami dla osób z niepełnosprawnością.
- Dostępne ciągi piesze prowadzące od przystanku lub parkingu do wejścia na plażę (również przez tereny zieleni), wolne od przeszkód (straganów, reklam, koszy na śmieci, ławek) na szerokości minimum 200 cm, z wyraźnym rozdzieleniem strefy wolnej od przeszkód od strefy urządzeń towarzyszących.
- Drogę dla rowerów odpowiednio odseparowaną od ciągu pieszego.
- Miejsca postojowe dla rowerów.
- Dostępne ławki z oparciami i podłokietnikami, ustawione poza ciągiem pieszym, z utwardzonym miejscem obok (dla osoby na wózku lub na wózek dziecięcy).
- Dostępne lokale gastronomiczne (wjazd, fragment obniżonego blatu baru, dostępna toaleta).
- Dostępne obiekty małej architektury, np. place zabaw dostosowane do potrzeb dzieci i opiekunów z różnymi niepełnosprawnościami.

Wejścia

- Dostępne pochylnie o odpowiednich parametrach i nawierzchni.
- Dostępne schody o odpowiednich parametrach i oznakowaniu.
- Dostępne punkty widokowe, w formie tarasów widokowych lub miejscowych obniżeń barierki przy głównym ciągu spacerowym z widokiem na morze.

Plaża

- Pomosty lub maty umożliwiające poruszanie się po plaży i wjazd do wody.
- Pomosty lub maty umożliwiające dostęp do infrastruktury towarzyszącej (toalety, przebieralnie, stanowiska ratownicze).
- Dostępne toalety i przebieralnie, restauracje – wyraźnie oznakowane i dostępne dla osób z niepełnosprawnościami (wjazd, fragment obniżonego blatu baru, dostępna toaleta).
- Wyraźne punkty orientacyjne na plaży, umożliwiające orientację w terenie.
- Wypożyczalnię wózków przeznaczonych do pływania dla osób o ograniczonej sprawności.

Dodatkowe udogodnienia

- Przystanie z podnośnikiem, pochylnią lub innymi udogodnieniami umożliwiającymi dostęp do łodzi.
- Ratownicy przeszkoleni pod kątem pomocy osobom z niepełnosprawnościami.

Informację o tym, jakie wymogi powinny spełniać: dostępna toaleta, dostępna restauracja czy dostępne wejście na plaże, znajdziesz w definicjach dostępności.

Na plaży najbardziej lubię

kojący szum fal, zapach morza i to uczucie orzeźwiającej bryzy z kropelkami morskiej wody na twarzy.
Anna Rutz

Znajdź podobieństwa. Więcej nas łączy.
Plaże dostępne dla wszystkich.

CZY POLSKIE PLAŻE SĄ DOSTĘPNE? WYNIKI BADAŃ OPINII TURYSTÓW I TURYSTEK

Zofia Noworól

Badanie miało na celu rozpoznanie stanu dostępności architektonicznej dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, opiekunów/opiekunek dzieci w wózkach, kobiet w ciąży – osób, które doświadczają trudności w swobodnym poruszaniu się w przestrzeni publicznej nad morzem, ze szczególnym uwzględnieniem wejść na plaże. Badanie skierowane było do turystów i turystek odwiedzających nadmorskie miejscowości – nie objęto nim mieszkańców i mieszkanek. Badanie przeprowadzono metodą ankiety online, skierowanej do osób z całej Polski. Ankieta była upowszechniana drogą mailową przez organizacje pozarządowe zajmujące się problematyką dostępności, partycypacji społecznej, sprawami osób z niepełnosprawnościami oraz za pośrednictwem Facebooka.

W okresie 20.10.2015–03.01.2016 na ankietę internetową odpowiedziało 107 osób. Zebrane dane dotyczą oceny stanu dostępności plaż w 36 nadmorskich miejscowościach. Cyfra w nawiasie oznacza liczbę wskazań danej miejscowości jako miejsca wakacyjnego pobytu:

Chałupy (2),
Chłapowo (1),
Chłopy (1),
Czołpino (7),
Darłowo (1),
Darłówek (2),
Dębki (2),
Gąski (3),
Gdańsk (13),
Gdynia (5),
Hel (4),
Jantar (2),

Jarosławiec (2),
Jastarnia (11),
Jastrzębia Góra (1),
Jurata (1),
Karwieńskie Błota (1),
Kołobrzeg (5),
Krynica Morska/Piaski (3),
Kuźnica (3),
Łeba (2),
Mielenko (1),
Międzywodzie (2),
Pobierowo (1),
Poddębie (1),
Pogorzelica (1),
Przewłoka (1),
Rewal (1),
Sarbinowo (4),
Smołdziński Las (1),
Sopot (2),
Stegna (4),
Stilo (1),
Ustka (3),
Ustronie Morskie (2),
Władysławowo (6).

Najwięcej udogodnień zauważono w miejscowościach: Gdańsk, Kołobrzeg, Jastarnia i Władysławowo.

Na istnienie udogodnień w odwiedzanych ostatnio nadmorskich miejscowościach zwróciło uwagę 48 osób, tj. 45% badanych. W świetle wyników badania, na 36 wyżej wypisanych miejscowości 17 – tj. prawie połowa – posiada jakiś rodzaj ułatwień (miejscowości te zostały zaznaczone w powyższym zestawieniu poprzez pogrubienie pisma). W pozostałych przypadkach, wejścia na plażę i ich bezpośrednie otoczenie nie posiadają ułatwień lub nie zostały one dostrzeżone przez badanych (55% zwróconych ankiet).

Najczęściej wskazywane przez badanych/badane typy udogodnień to te dla rodziców i opiekunów z dziećmi (w szczególności z wózkami dziecięcymi) – łącznie 35 wskazań. Dostosowanie dla osób z ograniczoną sprawnością ruchową (osób starszych i mających problemy z poruszaniem się, kobiet w ciąży) wskazano 29 razy, a ułatwienia dla osób z niepełnosprawnością (ruchu, wzroku, słuchu, intelektualną) wskazano 26 razy. 15 osób badanych dostrzegło wszystkie 3 rodzaje ułatwień (więcej niż jedno wskazanie dotyczyło Jastarni i Ustronia Morskiego).

Poniższy wykres przedstawia rozkład wszystkich kategorii ułatwień (w tym kategorie łączone), które zostały wskazane przez badanych (100% = 48, tj. liczba badanych, którzy wskazali na istnienie ułatwień w miejscowościach).

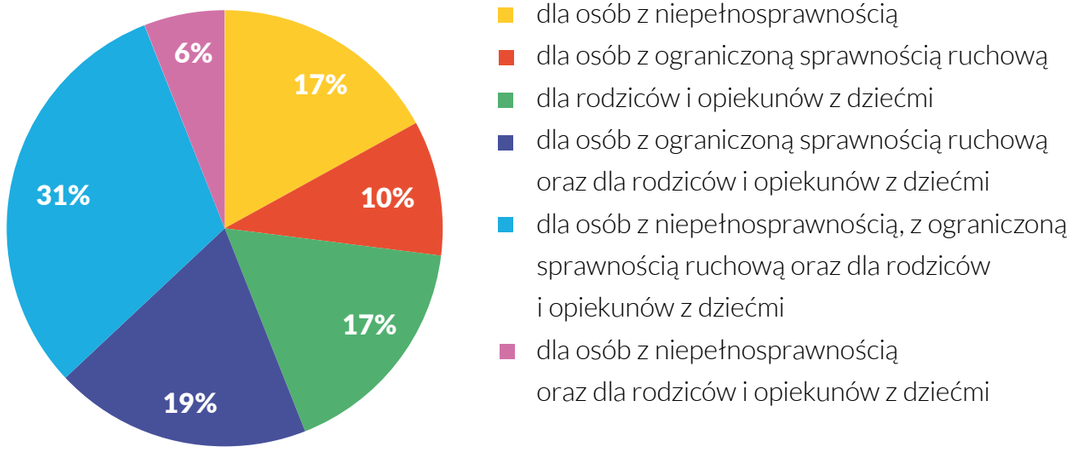

Rodzaje udogodnień oraz informacja o udogodnieniach

Najwięcej osób dostrzegło udogodnienia w postaci pomostu lub maty prowadzącej w głąb plaży lub do linii wody: 33 osoby (31% badanych) oraz w postaci pochylni lub podjazdu dla wózków: 28 osób (28%). Żadna osoba nie dostrzegła udogodnień dla osób z niepełnosprawnością słuchu. Kontrastowe oznaczenia kolorystyczne miejsc niebezpiecznych dostrzegły tylko 3 osoby (3%).

Najczęściej zauważano informację o istnieniu udogodnień bezpośrednio przy wejściach na plażę: wskazało na to 18 osób (tj. ok. 17% wszystkich badanych). Na informację o udogodnieniach osoby badane trafiały również w punkcie informacji turystycznej (obsługa punktu, ulotki, plany): 8 osób oraz na stronie internetowej miejscowości: 7 osób. Na piktogramy obecne w przestrzeni publicznej miejscowości zwróciło uwagę 6 osób.

Przyczyn niedostrzeżenia dostępnych wejść na plaże osoby badane upatrywały najczęściej w braku istnienia udogodnień (54 osoby, tj. 50% badanych) oraz braku informacji o udogodnieniach (21 osób, tj. 20% badanych). Jedynie 12 osób uznało, że niedostrzeżenie dostępności wejść może wynikać z ich własnej nieuwagi.

Aby ocenić poziom dostępności plaż jako miejsc rekreacji, konieczne jest również sprawdzenie, na ile dostępna jest podstawowa infrastruktura, znajdująca się w pobliżu plaży oraz czy informacja o dostępności jest wystarczająco widoczna, co bazuje na założeniu, że faktycznie dostępne są jedynie skutecznie oznaczone obiekty.

Najliczniejsze grono badanych (22 osoby) dostrzegło w pobliżu plaży dostępny parking oraz obiekt gastronomiczny (19 osób); 9 osób zwróciło uwagę na istnienie w pobliżu plaży dostępnych toalet. Aż 18 osób zaznaczyło, że nie dostrzegło żadnej dostosowanej infrastruktury, a blisko połowa badanych (52 osoby) w ogóle nie udzieliła odpowiedzi na to pytanie.

Autorki badania były zainteresowane również tym, na ile w opinii badanych osób odwiedzane miejscowości mają potencjał, by stać się dostępne dla różnych grup osób z ograniczeniami sprawności. 42% badanych uznało, że samo wejście na plażę jest możliwe, natomiast realnie problem stanowi dostanie się bliżej wody. Z kolei 34% badanych wskazywało, że znaczącym ułatwieniem byłaby już poprawa dostępności do informacji o wejściach z udogodnieniami. Co ważne, ponad połowa badanych, tj. 55%, nie dostrzega ograniczeń terenu, które mogłyby uniemożliwić dostosowanie wejścia na plażę bez wykonywania kosztownych i skomplikowanych inwestycji. Jedynie 12% zwróciło uwagę na to, że

ukształtowanie terenu w danej miejscowości uniemożliwia przystosowanie wejść na plażę i samych plaż bez dużego wysiłku i realizacji kosztownej inwestycji.

Link do ankiety dla turystów/turystek jest dostępny na stronie www.440km.pl.

W ramach podsumowania wyników badania chcemy przypomnieć, że często doświadczamy wybiórczego widzenia zjawisk przestrzennych. To, co dla nas jest dostępne, może nie być dostępne dla osób o innym rodzaju ograniczenia sprawności. Warto o tym pamiętać.

Na plaży najbardziej lubię przepełniającą płuca bryzę wolności i przestrzeni oraz radość ze wspólnego wakacyjnego czasu z najbliższymi.

Monika Jankowska-Rangelov

Znajdź podobieństwa. Więcej nas łączy.
Plaże dostępne dla wszystkich.

MODEL AKTYWNYCH KONSULTACJI TERENÓW ZIELONYCH Z DOSTĘPEM DO MORZA

Ewa Chromniak

95

Konsultacje społeczne w Polsce nie mają jeszcze dobrego PR-u, zarówno wśród lokalnych władz – organizatorów konsultacji, jak i wśród ich uczestników/uczestniczek (mieszkańców/mieszkanek, organizacji pozarządowych). Często podważa się ich zasadność, wskazując na fasadowość działań konsultacyjnych lub ich brak w naprawdę istotnych dla mieszkańców i mieszkanek sprawach. Z drugiej strony, urzędnicy i urzędniczki wskazują na niewielkie zainteresowanie udziałem w konsultacjach ze strony mieszkańców/mieszkanek lub ich roszczeniową postawę niesprzyjającą konstruktywnym rozmowom.

Nikt już jednak nie podważa konieczności organizacji konsultacji społecznych.

KONSULTACJE SPOŁECZNE
Otwarty proces dialogu władz z mieszkańcami/mieszkankami, mający na celu podjęcie przez władze optymalnych decyzji w sprawach publicznych[1].

Tu pojawia się pytanie: jak organizować konsultacje społeczne, aby miały one sens i nie stanowiły źródła frustracji dla stron biorących w nich udział? Kodeks konsultacji społecznych[2] wskazuje **dobrą wolę i otwartość na dialog jako niezbędny punkt wyjścia do rozmów.** Bez woli dialogu, zrozumienia i wysłuchania niekiedy odmiennych racji nie ma

sensu uruchamianie procesu konsultacji. Kolejne źródło trudności – jak pokazuje praktyka – to złe planowanie i nieumiejętność moderacji procesów komunikacji. Nie warto żałować czasu na **gruntowne przemyślenie i przygotowanie tych procesów.** Pozwoli to uniknąć większości pułapek związanych z ich przeprowadzeniem. Pomóc nam w tym może Kodeks konsultacji społecznych. Jedna z zasad kodeksu – zasada przewidywalności – wskazuje na wymóg oparcia konsultacji o jasny plan i czytelne reguły. Warto pamiętać o tym, że wynik konsultacji nie jest wiążący dla władz samorządowych.

ZASADA DOBREJ WIARY[3]
Konsultacje prowadzone są w duchu dialogu obywatelskiego. Strony słuchają się nawzajem, wykazując wolę zrozumienia odmiennych racji.

ZASADA PRZEWIDYWALNOŚCI
Konsultacje powinny być prowadzone na początku procesu legislacyjnego, w zaplanowany sposób, w oparciu o czytelne reguły.

Ten rozdział zawiera praktyczne wskazówki dotyczące organizacji procesu konsultacji społecznych w zakresie wypracowania rekomendacji do planów modernizacji wejść na plażę. Można je zaimplementować do każdego terenu zielonego

z dostępem do wody. Mamy nadzieję, że dzieląc się z Państwem naszym doświadczeniem, ułatwimy podjęcie decyzji o rozpoczęciu podobnych działań w Państwa miejscowościach. Zapraszamy samorządy, organizacje pozarządowe, mieszkańców/mieszkanki, przedstawicielki/przedstawicieli lokalnego biznesu do skorzystania z tych inspiracji. Planując proces konsultacji, warto pamiętać o lokalnym regulaminie konsultacji, który określa ramy prawne organizacji tego procesu w Waszym samorządzie. Być może część z przedstawionych przez nas pomysłów warto dodać do regulaminu konsultacji w Waszych gminach.

W rozważaniach nad konsultacjami społecznymi nie możemy zapomnieć o **rzeczy najważniejszej – korzyściach** wynikających z ich organizacji! Jest ich wiele i dotyczą wszystkich stron procesu. Oto kilka z nich:

- **Szerokie rozpoznanie potrzeb.** Dowiadujemy się o potrzebach różnych grup osób: osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami, osób starszych, osób z małymi dziećmi, turystów/turystek. To wiedza unikatowa, będąca tylko w doświadczeniu osób mających różnego rodzaju potrzeby i ograniczenia sprawności. Pozyskanie tych informacji pozwoli podjąć optymalną decyzję dotyczącą modernizacji wejść na plaże, a także możliwie najefektywniej wydać środki publiczne przeznaczone na ten cel. Warto pamiętać o tym, że w niektórych sytuacjach potrzeba jednej grupy wyklucza potrzebę innej. Piszemy o tym w naszych rekomendacjach (patrz: str. 21). Dbając o pełną i odpowiadającą realnym potrzebom użytkowników/użytkowniczek dostępność infrastruktury, samorządy realizują w praktyce konstytucyjną zasadę równości szans oraz przeciwdziałają dyskryminacji.
- **Współpraca**. Zaproszenie do dialogu osób, środowisk, organizacji, w tym zrzeszających osoby z niepełnosprawnością to szansa na wzajemne poznanie się i podjęcie wspólnych działań na przyszłość. Zainicjowane przez nas w ramach projektu konsultacje były też okazją do zacieśnienia współpracy międzyinstytucjonalnej podmiotów odpowiedzialnych za kształtowanie terenów zielonych z dostępem do wody.
- **Wizerunek.** Dbałość o pełną, odpowiadającą na zbadane potrzeby dostępność infrastruktury gminnej buduje wizerunek samorządu jako nowoczesnej instytucji, otwartej na potrzeby różnych grup społecznych. To ważna informacja dla turystów i turystek, także osób ze szczególnymi potrzebami – częściej wybiorą oni ofertę wakacyjną miejscowości (również poza sezonem) odpowiadającej na ich potrzeby.
- **Edukacja.** Konsultacje społeczne są okazją do zapoznania mieszkańców i mieszkanek z zasadami funkcjonowania samorządu, z ograniczeniami prawnymi i organizacyjnymi, z którymi borykają się urzędnicy/urzędniczki, realizując swoje zadania. Przepływ informacji działa również w drugą stronę. W procesie konsultacji pracownicy i pracowniczki urzędów poznają punkt widzenia, doświadczenia i potrzeby

uczestników/uczestniczek konsultacji, które mogą być różne od ich własnych. Pozwala to zrozumieć i oswoić odmienność, a także docenić różnorodność. Budując postawę akceptacji i szacunku wobec różnic, warto zadbać, aby proces konsultacji sprzyjał realizacji tej korzyści. Zbliża to urząd do mieszkańców i mieszkanek, władze do swoich wyborców i wyborczyń.

- **Aktywność/wzrost zaangażowania.** Konsultacje społeczne mogą być impulsem do podjęcia aktywności społecznej i obywatelskiej. Udział w konsultacjach może ośmielić osoby lub grupy osób do dalszych działań służących komunikowaniu swoich potrzeb, jak również do włączania się w dialog z samorządem lokalnym w innych sprawach.
- **Odpowiedzialność.** Osoby biorące udział w procesie konsultacji terenów zielonych z dostępem do wody i innych działaniach z nim związanych mają szansę uświadomienia sobie ich indywidualnego wpływu na kształtowanie przestrzeni, w której żyją, zwiększenia wiedzy na temat projektowania uniwersalnego oraz poznania narzędzi związanych z moderacją procesów konsultacyjnych.

Korzyści z konsultacji społecznych bez wątpienia równoważą trudy związane z ich organizacją. Jednak wszystko można zaprzepaścić ich złą organizacją. Warto dobrze się do nich przygotować i dobrze oszacować czas potrzebny na ich organizację. Ważnym partnerem dla samorządu mogą być organizacje pozarządowe wspierające proces konsultacji

społecznych poprzez dostarczenie niezbędnych informacji, dzielenie się wiedzą o charakterze eksperckim. Przedstawiciele/przedstawicielki organizacji pozarządowych mogą także zadbać o przejrzystość i poprawność planowanych konsultacji.

Planowanie konsultacji społecznych

Kto inicjuje konsultacje społeczne i kiedy warto je przeprowadzać?

Inicjatorem konsultacji społecznych są zwykle władze samorządowe. Mogą to być zarówno organy stanowiące (rada gminy, miasta, rada powiatu), jak i organy wykonawcze (wójt/wójcina, burmistrz/burmistrzyni, prezydent/prezydentka, starosta/starościna). Konsultacje społeczne mogą być organizowane w związku z każdą decyzją będącą w obszarze wpływu organów władzy samorządowej. Zgodnie z ustawą o samorządzie, władze powinny konsultować z mieszkańcami i mieszkankami wszystkie ważne dla społeczności lokalnej sprawy. Ustawowy obowiązek organizacji konsultacji dotyczy takich obszarów jak: planowanie

przestrzenne, środowisko naturalne, plany rozwojowe samorządu, działania rewitalizacyjne. Brak obowiązku ustawowego nie wyklucza możliwości organizacji konsultacji, jeśli dialog obywatelski jest uzasadniony i może przynieść korzyści. Konsultacjom powinny być poddawane szczególnie kwestie trudne lub drażliwe dla danej społeczności. Jeśli decyzje dotyczą konkretnych grup, podmiotów, środowisk, wówczas warto włączyć w dialog przede wszystkim bezpośrednich adresatów/adresatki planowanych regulacji.

Inicjatorami konsultacji społecznych mogą być również mieszkańcy i mieszkanki oraz organizacje pozarządowe. Prawo lokalne reguluje szczegółowe zasady organizacji konsultacji społecznych w danym samorządzie w formie uchwały lub zarządzenia. Tam należy szukać odpowiedzi na pytanie: ilu mieszkańców/mieszkanek potrzeba, aby złożyć wniosek o konsultacje społeczne oraz jakie są procedury i wymagane terminy.

Prawo lokalne reguluje zakres, formy i tryb konsultacji społecznych w danym samorządzie w formie uchwały lub zarządzenia. Regulamin konsultacji społecznych daje niezbędną podstawę prawną i proponuje, zwykle ogólne, ramy działania. Kodeks konsultacji społecznych (zasada koordynacji) podpowiada, iż każdy proces konsultacyjny powinien mieć swojego gospodarza/gospodynię oraz winien być odpowiednio umocowany w strukturze administracyjnej samorządu.

ZASADA KOORDYNACJI
Konsultacje powinny mieć gospodarza/gospodynię odpowiedzialnego za konsultacje zarówno politycznie, jak i organizacyjnie. Powinny one być odpowiednio umocowane w strukturze administracyjnej (przejrzyste procedury).

Kiedy konsultować? To pytanie trzeba sobie zadać! Aby konsultacje społeczne spełniły swoją funkcję, muszą być zorganizowane w odpowiednim momencie. Konsultacje społeczne nie powinny być organizowane zbyt późno, gdy decyzje zostały już podjęte i nie ma możliwości ich zmiany albo gdy projekt dokumentu ma już zaawansowany kształt, a proponowane zmiany generują dodatkowe trudności i niweczą efekty wcześniej wykonanej pracy. Wtedy szanse na wprowadzenie zasadniczych zmian są minimalne.

Ważne jest również, aby nie organizować konsultacji, gdy decyzja w wybranej sprawie nie jest jeszcze planowana. Wyjątek stanowią akcje celowe, służące „wywołaniu tematu".

Źle zaplanowane konsultacje społeczne niosą konsekwencje w postaci frustracji i zniechęcenia uczestników i uczestniczek (strata czasu, niepotrzebne „zawracanie głowy") oraz utraty zaufania do organizatorów konsultacji i ich dobrych intencji.

Zainicjowanie konsultacji społecznych przez mieszkańców i mieszkanki czy organizacje pozarządowe może być dobrym sposobem na „wywołanie" ważnego dla społeczności lokalnej tematu. Taką metodę zastosowaliśmy w naszym projekcie, chcąc pokazać wagę problemu niedostosowania wejść na plażę do potrzeb różnych grup osób (osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, osób z małymi dziećmi, po czasowych wypadkach, turystów/turystek). Dzięki temu przetestowaliśmy model konsultacji społecznych związanych z modernizacją wejść na plaże, a tym samym zwiększyliśmy świadomość potrzeb różnych grup osób oraz potrzeby tego typu działań u wszystkich stron procesu konsultacji.

Kiedy zaplanować konsultacje?

Rekomendujemy dwa etapy procesu konsultacyjnego.
1. ETAP: Decyzja o planowanej modernizacji wejść na plażę – audyt obecnych rozwiązań i warunków środowiskowych.

Konsultacje służą zebraniu uwag dotyczących aktualnego poziomu dostępności i funkcjonalności wybranego wejścia lub wejść na plażę oraz uwarunkowań środowiskowych wynikających z jego lokalizacji. Efektem konsultacji będzie zebranie

pomysłów na zmianę istniejącej infrastruktury przy uwzględnieniu specjalnych potrzeb różnych grup osób. Materiał będzie pomocny przy opracowaniu specyfikacji istotnych warunków zamówienia na projekt architektoniczny związany z modernizacją wejścia – pozwoli zminimalizować w przyszłości liczbę zmian w przygotowywanym projekcie i będzie odpowiadał na realne potrzeby użytkowników i użytkowniczek.

2. ETAP: Konsultacje projektu architektonicznego modernizowanego lub nowo powstającego wejścia na plażę.

Konsultacje społeczne projektu architektonicznego opracowanego przez podwykonawcę pod kątem dostępności dla osób z niepełnosprawnością i innych grup społecznych. Wymóg przeprowadzenia konsultacji społecznych należy wpisać do warunków zamówienia.

Które wejście na plażę wybrać do planowanej modernizacji?

Rekomendujemy skupienie się na wejściu głównym, najczęściej jest to wejście najbardziej uczęszczane i to do niego w pierwszej kolejności trafią turyści/turystki. W drugiej kolejności warto zwrócić uwagę na wejście mające już na starcie

największy potencjał modernizacyjny, a tym samym, przy niskim nakładzie finansowym dość szybko możemy poszerzyć jego dostępne spektrum. Z naszego doświadczenia wynika, że często są to wejścia mniej uczęszczane i bardziej preferowane przez mieszkańców/mieszkanki.

Wybór wejścia na plażę do audytu dostępności i planowanej modernizacji może również zależeć od innych względów, na przykład od zaplanowanych nowych inwestycji, planów modernizacji.

Czego chcemy się dowiedzieć i kogo warto zapytać o opinię? Adresaci i adresatki konsultacji

Zgodnie z zasadą powszechności, w konsultacjach społecznych każda osoba zainteresowana tematem powinna mieć przestrzeń do wyrażenia swojego zdania. Biorąc pod uwagę celowość konsultacji, warto określić bezpośrednich/bezpośrednie odbiorców/odbiorczynie procesów konsultacyjnych. Pomocne będzie zadanie sobie kilku pytań:

- Kogo dotyczy temat konsultacji?
- Kogo nie może zabraknąć w tym procesie?
- Kto dostarczy nam wiedzy i informacji,których potrzebujemy?

ZASADA POWSZECHNOŚCI
Każda osoba zainteresowana tematem powinna dowiedzieć się o konsultacjach i wyrazić w nich swój pogląd.

Podstawową grupą interesariuszy są mieszkańcy i mieszkanki, których konsultowana problematyka szczególnie dotyczy. W przypadku konsultacji w zakresie modernizacji wejść na plażę, są to osoby z niepełnosprawnościami różnego typu oraz grupy społeczne mające specjalne potrzeby (seniorzy i seniorki, opiekunowie/opiekunki małych dzieci, osoby po czasowych wypadkach, turyści/turystki). Określając grupę interesariuszy/interesariuszek, dobrze również zadać sobie pytanie, kogo warto włączyć w konsultacje ze względu na jego/jej wiedzę, zaangażowanie czy zdolność dotarcia do bezpośrednich adresatów i adresatek procesu. Często są to instytucje i organizacje, które zajmują się daną problematyką.
W naszym przypadku będą to: wydział/referat spraw społecznych, biuro ds. osób z niepełnosprawnościami, pełnomocnik/pełnomocniczka ds. osób z niepełnosprawnościami/seniorów, ośrodek pomocy społecznej, organizacje pozarządowe reprezentujące środowiska osób z niepełnosprawnościami czy osób starszych, a także po prostu organizacje zainteresowane tematem. Inną kategorią adresatów/adresatek konsultacji będą urzędy i instytucje, które są zobowiązane do wyrażenia opinii z racji współdecydowania o kształcie terenu – przedstawiciele/przedstawicielki: Urzędów Morskich, Regionalnej

Dyrekcji Lasów Państwowych, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska. Warto pamiętać także o zaproszeniu właścicieli/właścicielek ośrodków rehabilitacji oraz przedstawicieli/przedstawicielek nadmorskiego biznesu.

W konsultacjach nie może zabraknąć osób zajmujących się promocją w wyżej wymienionych instytucjach oraz przedstawicieli/przedstawicielek mediów. Dostosowane do rzeczywistych potrzeb odbiorców/odbiorczyń plaże mogą wpłynąć na wzrost atrakcyjności turystycznej danej miejscowości, a co za tym idzie, na wzrost dochodu z turystyki oraz dobry wizerunek samorządu. Warto pamiętać o tym, że za dostępnością infrastruktury plażowej może iść wzrost ruchu turystycznego i rehabilitacyjnego poza sezonem.

UWAGA! Organizatorzy i organizatorki procesów konsultacyjnych niekiedy wpadają w pułapkę konsultacji eksperckich. Zapraszając liczne grono specjalistycznych instytucji i organizacji, zapominają o osobach, których planowane decyzje najbardziej

dotyczą – mieszkańcach i mieszkankach. To oni/one są źródłem wiedzy, na której nam zależy. Nie należy dialogu z nimi zastępować rozmową z ich instytucjonalną reprezentacją, może ona stanowić jedynie jej uzupełnienie.

Cel i przedmiot konsultacji

Kluczowym etapem przygotowania konsultacji społecznych jest określenie precyzyjnych celów planowanego procesu. W jakim zakresie mieszkańcy/mieszkanki mają wyrazić swoją opinię? Czego chcemy się od nich dowiedzieć? Jaką wiedzą i doświadczeniem dysponują? I co może być dla nas przydatne?

Cele konsultacji mogą być różne w zależności od ich przedmiotu i zaawansowania procesu konsultacyjnego. Celami mogą być:

- Rozpoznanie sytuacji i potrzeb mieszkańców i mieszkanek.
- Wypracowanie założeń projektu, programu – przedmiotu konsultacji.

- Wypracowanie konkretnych rozwiązań lub decyzji, np. uwzględniających różne potrzeby, interesy i oczekiwania.
- Uzyskanie uwag do już istniejącej propozycji decyzji, projektu lub programu.

Warto pamiętać, że poprzez poprawną organizację konsultacji społecznych samorząd może realizować również szersze cele i korzyści służące:

- Zapobieganiu konfliktom społecznym.
- Informowaniu i edukowaniu o ważnych dla społeczności lokalnej sprawach.
- Przygotowaniu mieszkańców/mieszkanek do trudnych, kontrowersyjnych decyzji.
- Zwiększeniu aktywności mieszkańców/mieszkanek i budowaniu poczucia współodpowiedzialności za wspólne sprawy.

UWAGA! Przy formułowaniu celów konsultacji ważne jest, aby dostosować je do kompetencji i możliwości ich adresatów/adresatek. O co innego zapytamy mieszkańców/mieszkanki, a o co innego ekspertów/ekspertki dysponujących specjalistyczną

wiedzą. Praca z mieszkańcami i mieszkankami, w odróżnieniu od konsultacji z osobami o wiedzy eksperckiej, często na wstępie wymaga wprowadzenia działań o charakterze edukacyjnym, ułatwiających konstruktywny dialog. Przekazanie podstawowej wiedzy, określenie ram formalno-prawnych ułatwia osobom biorącym udział w procesie konsultacyjnym zgłoszenie adekwatnych, mających szansę wdrożenia uwag i pomysłów.

O co zapytać w konsultacjach?

1. ETAP: Decyzja o planowanej modernizacji wejść na plażę – audyt przestrzeni, obecnych rozwiązań i warunków środowiskowych.

Ten etap konsultacji ma charakter diagnozy partycypacyjnej. Badamy przede wszystkim bariery, potrzeby i oczekiwania użytkowników/użytkowniczek wejść na plażę. Adresatami/adresatkami konsultacji będą osoby z różnymi typami niepełnosprawności (ruchu, słuchu, wzroku, intelektualnej, ukrytej) oraz przedstawiciele/przedstawicielki grup społecznych ze specjalnymi potrzebami (np. osoby starsze, rodzice małych dzieci, osoby po czasowych wypadkach, turyści/turystki, lokalny biznes). Warto również zaprosić przedstawicieli/przedstawicielki instytucji i organizacji, które działają na rzecz tych grup.

Ten etap konsultacji wymaga wizji lokalnej (spacer badawczy), która umożliwia znalezienie odpowiedzi na poniższe pytania:

- Co utrudnia/uniemożliwia wejście na plażę? Jakie są bariery dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności przy wejściu na plażę?
- Jakie czynniki środowiskowe (usytuowanie przestrzenne, otoczenie) wpływają na dostępność dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności?

- Jakie są inne ograniczenia, które uniemożliwiają osobom z niepełnosprawnościami skorzystanie z plaży?
- Jakie są potrzeby osób z niepełnosprawnościami, aby mogły skorzystać z wejścia na plażę oraz w pełni cieszyć się obecnością na plaży i bliskością morza?
- Jakie są potrzeby innych grup społecznych: seniorów i seniorek, opiekunów małych dzieci czy lokalnego biznesu? Jakie ułatwienia są im potrzebne? Jakie rozwiązania mogą być im przydatne?

Uczestnikami/uczestniczkami procesu konsultacji wejść na plażę są również przedstawiciele/przedstawicielki urzędów i instytucji o różnym zakresie kompetencji.

Warto poprosić o przedstawienie zakresu ich odpowiedzialności w temacie kształtowania terenów zielonych z dostępem do wody, a także obszarów, gdzie ze względów prawnych lub środowiskowych żadne kompromisy nie będą możliwe.

2. ETAP: Konsultacje projektu architektonicznego modernizacji wejścia na plażę.

Drugi etap polega na konsultacji projektu architektonicznego związanego z modernizacją wejścia na plażę. Projekt powinien uwzględniać zdiagnozowane na pierwszym etapie bariery,

ograniczenia i potrzeby różnych wymienionych wcześniej grup osób. Ten etap służy weryfikacji zastosowanych rozwiązań pod kątem ich adekwatności, przydatności i kompleksowości:

- Jaka jest rzeczywista dostępność projektowanego rozwiązania?
- Czy proponowane rozwiązania odpowiadają na realne potrzeby różnych grup osób?
- Jaka jest przydatność zastosowanych przez osobę projektującą rozwiązań?
- Jakie są mocne strony projektu?
- Jakie są słabe strony projektu?
- Czy są jakieś pomysły, które mogą uzupełnić/usprawnić przedstawiony projekt pod kątem pełnej dostępności?
- Czy zastosowane rozwiązania mają charakter uniwersalny? Czy godzą różne potrzeby? Czy w którymś momencie potrzeby różnych grup osób wykluczają pełną dostępność?
- Adresatami/adresatkami tego etapu konsultacji są zarówno osoby z niepełnosprawnościami, grupy społeczne ze specjalnymi potrzebami, jak i przedstawiciele/przedstawicielki zainteresowanych tą tematyką instytucji, organizacji i biznesu.

UWAGA! SZERSZY KONTEKST DOSTĘPNOŚCI

Przeprowadzone w ramach projektu konsultacje społeczne ujawniły znacznie szerszą skalę braku dostępności przestrzeni publicznej z dostępem do wody. Zwracamy uwagę na to, że dostępna plaża zaczyna się od dostępnej dla wszystkich informacji na stronie internetowej miejscowości, a po przyjeździe na miejsce – od wjazdu do miejscowości. Dostępny dworzec, przystanek autobusowy, miejsce parkingowe, przejście dla pieszych, a potem wygodna, utwardzona i dobrze oznakowana droga na plażę to minimum ułatwiające poruszanie się w przestrzeni osobom o różnego rodzaju potrzebach. Pochylnia, oznakowane schody, system fakturowy, ławki z podłokietnikami, podesty prowadzące do wody, dostępne przebieralnie i toalety, a także wózki do przemieszczania się po piasku to kolejna część infrastruktury zwiększająca dostępność plaż.

Zasada pełnej dostępności ma charakter horyzontalny i w takim zakresie musi być realizowana. Diagnozując dostępność poszczególnych rozwiązań, należy sprawdzić generalny poziom dostępności przestrzeni publicznej w danej miejscowości.

- Czy system informacyjny samorządu (strona internetowa, tablice, oznaczenia terenowe) uwzględniają zróżnicowane potrzeby komunikacyjne osób o różnych sposobach percepcji?
- Czy przestrzeń publiczna dostępna jest dla grup z różnymi potrzebami, ze szczególnym uwzględnieniem ważnych punktów komunikacyjnych?

Sformułowanie celów procesu konsultacji społecznych jest niezbędne do ich powodzenia. Należy precyzyjnie określić, co jest przedmiotem konsultacji, czyli na co uczestnicy/uczestniczki mają realny wpływ i czego konkretnie konsultacje dotyczą. Ważne jest, aby osoby biorące udział w tym procesie znały te uwarunkowania i ograniczenia. Warto więc zadbać o klarowną informację o przedmiocie konsultacji na każdym etapie ich organizacji. To ułatwi trzymanie się tematu w trakcie spotkań z mieszkańcami/mieszkankami oraz pozwoli uniknąć frustracji związanych z różnicą oczekiwań. Oczywiście w trakcie rozmów pojawią się inne, ważne kwestie, często związane z tematem (tak jak w przypadku naszego projektu – szerszy kontekst dostępności). Warto ich wysłuchać z uwagą, zanotować, ale też wyjaśnić ograniczenia wynikające z przedmiotu konsultacji, jeśli wątek ten nie będzie szerzej rozwinięty w trakcie procesu.

Jak zorganizować proces konsultacji? Kogo zaprosić do współpracy?

Zdefiniowanie celów, przedmiotu, adresatów i adresatek planowanych konsultacji społecznych jest punktem wyjścia do konkretnego planu działań.

Na tym etapie należy odpowiedzieć sobie na następujące pytania:

1. W jaki sposób skutecznie dotrzeć z informacją do osób, które chcemy zaprosić? Kto nam w tym pomoże? Jakich kanałów dystrybucji informacji użyć?
2. Jak zachęcić adresatów/adresatki konsultacji do aktywnego udziału? Jakie mogą z tego wynikać dla nich korzyści?
3. W jakiej formie będziemy przeprowadzić konsultacje? Jaka forma będzie adekwatna do przedmiotu konsultacji i możliwości i kompetencji ich odbiorców/odbiorczyń?
4. Jakie mamy ramy czasowe? Ile czasu potrzebujemy na zrealizowanie planu? Czy mamy ograniczenia czasowe wynikające z innych terminów (np. terminu ogłoszenia przetargu czy zapisów regulaminu konsultacji)?
5. Jakie zasoby są nam potrzebne do zorganizowania

konsultacji? Skąd je pozyskamy? Czy nasze plany generują dodatkowe wydatki? Jaki zespół ludzi jest nam potrzebny? Jaki będzie podział zadań?
6. Jak będziemy informować o wynikach konsultacji? W jakiej formie i w jakim terminie zostanie przygotowany raport z konsultacji?
7. Czy plany konsultacji uwzględniają możliwości udziału różnych grup społecznych, w tym osób z niepełnosprawnościami i ich specjalnych potrzeb związanych z udziałem w konsultacjach (dostępna sala spotkań, pętla indukcyjna, tłumaczenie PJM i inne)?

Sporo ustaleń jeszcze przed nami… **Na tym etapie warto poszukać sojuszników/sojuszniczek, których zaangażowanie w proces ułatwi operacyjne planowanie konsultacji oraz ich praktyczną realizację.**

Poszukajcie w urzędzie oraz w otoczeniu zewnętrznym osób, które na co dzień współpracują z adresatami/adresatkami konsultacji lub zajmują się problematyką poruszaną w ich ramach. Sojusznicy/sojuszniczki pomogą w skutecznym dotarciu z zaproszeniem do bezpośrednich interesariuszy/interesariuszek oraz takim zaplanowaniu działań, aby ich udział był realny. Często będą to instytucje i organizacje, które warto zaprosić także do merytorycznego udziału w konsultacjach i wyrażenia swojej opinii.

Kogo warto zaprosić do współpracy przy organizacji konsultacji?

- Komórkę urzędu odpowiedzialną za współpracę/wsparcie osób z niepełnosprawnościami czy grup osób ze specjalnymi potrzebami.
- Koordynatorkę/koordynatora ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi.
- Organizacje pozarządowe i/lub środowiska zrzeszające osoby z niepełnosprawnościami lub grupy ze specjalnymi potrzebami.
- Osobę/komórkę odpowiedzialną za informację i promocję w samorządzie, która ułatwi działania informacyjne adresowane do społeczności lokalnej.

Partnerzy/Partnerki konsultacji pomogą w skutecznym dotarciu z informacją do adresatów/adresatek konsultacji oraz w zachęceniu ich do udziału w spotkaniach. Mogą stanowić również wsparcie organizacyjne w organizacji procesu konsultacji, zwrócą uwagę na potrzeby interesariuszy/interesariuszek wynikające z ich specjalnych potrzeb.

Planując działania informacyjne, nie można zapomnieć o zasadzie powszechności – każda osoba zainteresowana tematem powinna móc dowiedzieć się o konsultacjach i wyrazić w nich swój pogląd. Warto więc zadbać o różnorodne, dostępne dla wszystkich kanały informacyjne.

Metody i techniki konsultacyjne

Wybór metod i technik konsultacyjnych zależy od celu konsultacji i grup odbiorczych. Ważne jest, aby zadbać o dostępność konsultacji dla osób z różnymi potrzebami.

Katalog dostępnych metod i technik konsultacyjnych jest bardzo szeroki. Planując dobór narzędzi, warto zwrócić uwagę na zawodność ankiet i innych form pisemnych i zachęcić do realnego spotkania „twarzą w twarz" i wspólnej rozmowy. Łatwiej na bieżąco doprecyzować oczekiwania i rozwiać wątpliwości, a także wypracować rozwiązania uwzględniające potrzeby różnych grup i stron.

Więcej o metodach i technikach konsultacyjnych można znaleźć na stronie: www.partycypacjaobywatelska.pl.

Jakich metod i technik konsultacyjnych użyć?
1. ETAP: Decyzja o planowanej modernizacji wejść na plażę – audyt przestrzeni obecnych rozwiązań i warunków środowiskowych.

Na tym etapie konsultacji rekomendujemy 2-częściowe spotkanie połączone z wizją lokalną.

Rekomendacje

1. CZĘŚĆ SPOTKANIA. WPROWADZENIE DO TEMATYKI (OK. 2 GODZ.)

- Wstęp, przedstawienie się, prezentacja celów i programu spotkania.
- Wprowadzenie merytoryczne, prezentacja na temat projektowania uniwersalnego oraz pokaz dobrych i złych praktyk. Pytania z sali.
- Wskazanie wejść planowanych do modernizacji, uzasadnienie wyboru i dyskusja: na co należy zwrócić uwagę podczas wizji lokalnej, uwzględniając zasady planowania uniwersalnego?

Ważnym elementem spotkania jest **część edukacyjna na temat dostępności przestrzeni dla osób z różnymi potrzebami.** Jeśli wśród pracowników urzędu nie ma specjalisty/specjalistki w tym zakresie, warto zaprosić osobę z zewnątrz. Być może organizacje i instytucje, które zapraszamy do współpracy przy konsultacjach, mają odpowiednie zaplecze eksperckie lub potrafią wskazać inne środowisko takimi zasobami dysponujące.

Organizując spotkanie, warto zadbać również o jego moderację. To pozwoli na trzymanie się programu spotkania, uporządkuje rozmowę, ułatwi wypowiadanie różnych opinii i zdań i zapewni konstruktywną, spokojną dyskusję. To bardzo ważny aspekt powodzenia konsultacji.

WIZJA LOKALNA (ok. 3 godz.) / SPACER BADAWCZY

Wizja w terenie służy oglądowi technicznemu istniejących rozwiązań. Jej kluczowym elementem są pomiary i testowanie technicznych uwarunkowań, np. tego, czy osoba poruszająca się na wózku jest w stanie samodzielnie pokonać nachylenie terenu w jedną i drugą stronę? Czy może skorzystać z toalety? Czy może się przemieszczać po plaży w stronę morza? Czy są oznaczenia informacyjne i ostrzegawcze dla osób z niepełnosprawnością wzroku? Jakie są punkty niebezpieczne dla osób z różnymi rodzajami ograniczenia sprawności? Organizatorzy konsultacji przy wsparciu partnerów sporządzają na bieżąco dokumentację zdjęciową oraz notują wnioski i spostrzeżenia wnoszone przez uczestników/uczestniczki konsultacji.

2. CZĘŚĆ SPOTKANIA. PODSUMOWANIE WYNIKÓW WIZJI LOKALNEJ (OK. 1–1,5 GODZ.)

Podsumowanie wniosków z wizji lokalnej, sformułowanie rekomendacji. Ustalenie sposobu podsumowania spotkania oraz zasad dalszej współpracy.

Organizując spotkanie, warto szczegółowo opisać jego przebieg. Godziny spotkań należy dostosować do możliwości i potrzeb mieszkańców i mieszkanek, tak aby mieli/miały realną szansę udziału w konsultacjach. Często są to spotkania

popołudniowe, poza godzinami pracy urzędu. Miejsce, w którym odbywa się spotkanie, powinno być dostępne dla osób z różnymi potrzebami (dostosowane materiały informacyjne i prezentacja, dojazd i zapewnienie transportu dla osób z niepełnosprawnością na miejsce wizji lokalnej, asysta w trakcie wizji lokalnej).

W konsultacjach powinny wziąć udział reprezentanci/reprezentantki osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności (niepełnosprawność słuchu, wzroku, ruchu, intelektualna, a także ukryta), przedstawiciele/przedstawicielki grup seniorów/seniorek, opiekunów małych dzieci, osób zależnych z niepełnosprawnością. **Wypracowane rekomendacje stanowią istotną bazę do sformułowania Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia do przetargu na modernizację/budowę wejścia na plażę. Projekt architektoniczny, który powstanie, powinien uwzględniać wyniki przeprowadzonych konsultacji i potrzeby różnych grup odbiorców/odbiorczyń.**

Obowiązkiem organizatorów konsultacji jest sporządzenie **pisemnego podsumowania i jego upublicznienie.** Regulamin konsultacji społecznych obowiązujący w danym samorządzie określa terminy i procedurę w tym zakresie.

2. ETAP: Konsultacje projektu architektonicznego modernizacji wejścia na plażę

Proponujemy minimum dwie formy konsultacji:

1. Spotkanie służące prezentacji założeń projektu wraz z dyskusją i możliwością zgłaszania uwag.

Trzeba pamiętać, że mieszkańcy i mieszkanki nie muszą znać przepisów ani wymaganych parametrów technicznych, niezbędne będzie zatem przystępne wyjaśnienie kluczowych spraw. Najlepszym rozwiązaniem jest przygotowanie wizualizacji planowanych rozwiązań, można także zaprosić osoby biorące udział w spotkaniu do współprojektowania architektonicznego.

2. Upublicznienie założeń projektu i zbieranie uwag w formie pisemnej (forma uzupełniająca).

Na tym etapie kluczowa jest prezentacja projektu architektonicznego i skonsultowanie go pod kątem dostępności dla osób z różnymi typami niepełnosprawności oraz innymi potrzebami. Jest to etap weryfikacji, na ile projekt uwzględnia wypracowane na wcześniejszym etapie rekomendacje i w jakim zakresie. Ze względu na specjalistyczny charakter przedmiotu konsultacji (projekt architektoniczny) ważny jest kontakt bezpośredni

projektanta/projektantki z osobami biorącymi udział w spotkaniu, służący prezentacji, wyjaśnieniu kwestii specjalistycznych, udzieleniu odpowiedzi na pytania i wątpliwości, a na koniec zebraniu i przedyskutowaniu zgłaszanych uwag.

Przeprowadzone konsultacje wymagają pisemnego podsumowania – **raportu z konsultacji, który zostanie upubliczniony**. Raport zawiera odpowiedzi na zgłoszone przez mieszkańców i mieszkanki uwagi.

Czas na podjęcie decyzji, czyli wstęp do raportu z konsultacji

Konsultacje nie mają charakteru wiążącego. To oznacza, że zebrane pomysły nie obligują samorządu do ich zastosowania. To samorząd podejmuje ostateczną decyzję, które ze zgłoszonych opinii wykorzysta. Warto pamiętać, że istotą konsultacji jest otwartość na opinie uczestników/uczestniczek procesu i gotowość ich wykorzystania (zasada dobrej wiary). Bez tego założenia konsultacje nie mają sensu!

Kodeks konsultacji społecznych zwraca również uwagę na zasadę poszanowania interesu ogólnego. Podejmując decyzje rozstrzygające, trzeba mieć na względzie dobro wspólne

wszystkich mieszkańców i mieszkanek, nie tylko tych, którzy wzięli udział w konsultacjach. Konsultacje mogą dotyczyć kwestii, w ramach których interesy poszczególnych grup mieszkańców i mieszkanek mogą się różnić. Wówczas zadaniem samorządu jest podjąć sprawiedliwą, w miarę możliwości godzącą różne oczekiwania decyzję.

ZASADA POSZANOWANIA INTERESU OGÓLNEGO
Choć poszczególni uczestnicy/uczestniczki konsultacji mają prawo przedstawiać swój partykularny interes, to ostatecznie decyzje podejmowane w wyniku przeprowadzonych konsultacji powinny reprezentować interes publiczny i dobro wspólne.

Ważny elementem procesu konsultacji jest pisemne podsumowanie zebranych uwag i ich upublicznienie. Zasada responsywności zwraca uwagę, że każdemu, kto zgłosi opinię, należy się merytoryczna odpowiedź. Raport winien zawierać informację, czy zgłoszona uwaga została uwzględniona czy nie, wraz z uzasadnieniem. Odpowiedzi mogą mieć charakter zbiorczy. Należy zadbać o czytelność odpowiedzi oraz język jasny dla przeciętnego uczestnika/uczestniczki konsultacji, osób nieposiadających specjalistycznego przygotowania. Przyjmuje się, że informacja o raporcie powinna być przekazana tym samym kanałem co informacja o konsultacjach, w rozsądnym terminie. Ramowe zasady przygotowania raportu zwykle określa lokalny regulamin konsultacji.

ZASADA RESPONSYWNOŚCI
Każdemu, kto zgłosi opinię, należy się merytoryczna odpowiedź w rozsądnym terminie, co nie wyklucza odpowiedzi zbiorczych.

To jeszcze nie koniec… Ewaluacja konsultacji społecznych

Przeprowadzone konsultacje społeczne, tak jak każde działanie, warto podsumować w gronie organizatorów/organizatorek i partnerów/partnerek. Forma ewaluacji może być dowolna, my zachęcamy do spotkania i rozmowy. W sformułowaniu wniosków pomoże kilka kluczowych pytań:

- Czy cele konsultacji zostały zrealizowane? Czy udało się zebrać niezbędne informacje i wiedzę?
- Czy zaplanowane metody i formy konsultacji spełniły swoje zadanie? Co się sprawdziło, a co nie? Jeśli nie, to dlaczego? Czego zabrakło?
- Jak następnym razem usprawnić planowane konsultacje? O co zadbać?

Warto zapisać wnioski z tej dyskusji, będzie to przydatny materiał w planowaniu kolejnych procesów konsultacji i partycypacji obywatelskiej! Na pewno się przyda!

Inspiracje i przydatne linki

O partycypacji:
http://partycypacjaobywatelska.pl/.
http://www.decydujmyrazem.pl/.

Przydatne publikacje nt. konsultacji społecznych:
http://konsultacje.um.warszawa.pl/publikacje.
http://partycypacjaspoleczna.org/
on-line-biblioteka/e-publikacje/category/e-book.

Dobre praktyki:
http://www.decydujmyrazem.pl/partycypacja/baza_dobrych_
praktyk.html.

Jak prowadzić konsultacje społeczne z organizacjami?
http://poradnik.ngo.pl/konsultacje.

Od diagnozy do strategii:
http://oddiagnozy.pl/.

Przypisy

1. O. Chrzanowski, E. Rościszewska, *Konsultacje okiełznane*, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2015, s. 6.

2. „Siedem zasad konsultacji", określanych Kodeksem konsultacji społecznych, to zbiór rekomendacji wypracowany przez ekspertów Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji w 2012 roku. Kodeks wskazuje na 7 zasad konsultacji: zasadę dobrej wiary, powszechności, przejrzystości, responsywności, koordynacji, przewidywalności, poszanowania interesu ogólnego. Więcej: https://mac.gov.pl/projekty/kodeks-konsultacji-i-siedem-zasad-konsultacji (dostęp 22.03.2016).

3. O. Chrzanowski, E. Rościszewska, dz. cyt., 10–12.

O FUNDACJI

130

MACHINA FOTOGRAFIKA

USTAW CZUŁOŚĆ NA MORZE ZMIAN

131

Fundacja Machina Fotografika od 9 lat wzmacnia zmiany społeczne, inspirując kobiety i mężczyzn poprzez działania artystyczne i rozwojowe, by w pełni i na równych prawach uczestniczyły/uczestniczyli w różnych sferach życia.

Dotychczas Fundacja zrealizowała 49 różnorodnych inicjatyw społecznych: szkolenia, warsztaty, doradztwo inspiracyjne dla kobiet, wykłady o sztuce, spotkania z artystkami i artystami, wernisaże, warsztaty samoobrony, warsztaty WenDo, pokazy filmów.

Cztery razy koordynowaliśmy w Krakowie ogólnoświatową akcję przeciwdziałania przemocy wobec kobiet: One Billion Rising/Nazywam się Miliard. Prowadzimy działalność wydawniczą, realizujemy fotograficzne sesje artmodowe według autorskiej formuły, w której moda jest narzędziem przekazu istotnych treści społecznych i kulturowych (publikacja m.in. w „Wysokich Obcasach").

Realizowany od 2012 roku projekt „440 km po zmianę" to największe osiągnięcie Fundacji. Idąc 440 km brzegiem Bałtyku, wspieramy kobiety z niepełnosprawnością ruchu, zmieniamy polskie plaże tak, aby były dostępne dla wszystkich, spełniamy podróżnicze marzenia, inspirujemy do zmiany. Wspieramy tworzenie i współpracę kobiecych teamów liderskich. W 2014 roku w Krakowie i w Gdyni realizowaliśmy projekt „Dobre miejsce spotkań – przestrzeń inspiracji – 440 km po zmianę" (Fundusz Inicjatyw Obywatelskich FIO 2014). W ramach projektu odbyły się: warsztaty rozwojowe dla 12 dwuosobowych kobiecych teamów liderskich (w tym kobiet z niepełnosprawnościami), warsztaty dla przedsiębiorców/przedsiębiorczyń „Zmień perspektywę" (dostosowanie przestrzeni i usług dla osób z niepełnosprawnościami), powstała publikacja i film o projekcie. Prowadzimy dwa oddziały Fundacji: w Krakowie (siedziba) i Oświęcimiu (oddział). Obecnie jesteśmy na etapie otwierania trzeciego oddziału w Gdyni. Realizujemy działania na terenie całej Polski, ze szczególnym uwzględnieniem linii polskiego Wybrzeża oraz województwa małopolskiego i pomorskiego.

Jesteśmy członkinią Federacji Małopolska Pozarządowa.

Od 2015 roku realizujemy projekt „Wspólne rozmowy – plaże dostępne dla wszystkich" (Program Obywatele dla Demokracji, dofinansowanie EOG), w ramach którego wspólnie

z nadmorskimi samorządami tworzymy rekomendacje do planów modernizacji wejść na plaże, tak aby były one dostępne dla różnych użytkowników/użytkowniczek, w tym dla osób z różnego rodzaju ograniczeniami sprawności, tworzymy kluby doradcze, szkolimy mieszkańców/mieszkanki Wybrzeża z zakresu projektowania uniwersalnego i rzecznictwa na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Projekt ten jest kontynuacją działań rozpoczętych w 2014 r. w gminie Stegna, gdzie dzięki wsparciu Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności (Fundusz Inicjatyw Absolwenckich w ramach Programu Liderzy PAFW) zorganizowaliśmy konsultacje społeczne z udziałem ekspertów/ekspertek z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Powstały rekomendacje do projektu modernizacji wejść na plaże, dostosowane do realnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, starszych, z małymi dziećmi. Były to pierwsze tego typu konsultacje realizowane we współpracy z samorządem na Wybrzeżu. W 2015 roku w Oświęcimiu zrealizowaliśmy projekt „Kreatywna Strefa Kobiet" z zajęciami artystyczno-rozwojowymi dla seniorek. Obecnie w oddziale w Oświęcimiu realizujemy II edycję projektu „Kreatywna Strefa Kobiet" oraz projekt artystyczny „Pracownia Kobiet Pozytywnych". Od jesieni startujemy ze wsparciem dla oświęcimskich organizacji pozarządowych w ramach projektu „Rozwój Oświęcimskich NGO" .

O PROJEKCIE „440 KM PO ZMIANĘ”

Idąc 440 km brzegiem Bałtyku, wspieramy kobiety z niepełnosprawnością ruchu, zmieniamy polskie plaże tak, aby były dostępne dla wszystkich, spełniamy podróżnicze marzenia, inspirujemy do zmiany.

JAK TO ROBIMY?

- Co roku, dzięki naszej podróży, pomagamy jednej kobiecie spełnić jej marzenie o samodzielnym poruszaniu się i aktywnym życiu poprzez przekazanie protezy lub wózka oraz poprzez zapewnienie wsparcia psychologicznego lub rehabilitacyjnego.
- Wspólnie z samorządami nadmorskimi i osobami zamieszkującymi Wybrzeże organizujemy konsultacje społeczne, warsztaty, akcje społeczne oraz spotkania z udziałem różnych grup osób po to, aby opracować rekomendacje do planów modernizacji wejść na plaże, które będą zgodne z zasadami projektowania uniwersalnego, dostępnego dla wszystkich – także dla Ciebie.
- Wzmacniamy obecność kobiet z niepełnosprawnością ruchu w przestrzeni publicznej poprzez organizacje spotkań z Ambasadorkami projektu (kobietami z różnego rodzaju ograniczeniami sprawności) na trasie pieszego przejścia nad morzem. Odważnie poruszamy tematy związane z seksualnością, związkami, macierzyństwem, udziałem w biznesie, polityce, sztuce i życiu publicznym kobiet z niepełnosprawnościami. Organizujemy warsztaty wzmacniające rozwój osobisty i zawodowy kobiet z niepełnosprawnością i bez. Wspieramy tworzenie i współpracę kobiecych teamów liderskich.

W projekt angażują się osoby, którym bliska jest idea podróżowania brzegiem morza, spełniania swoich podróżniczych marzeń i pomagania.

To dla nich powstał Klub 440 km po zmianę – zrzeszający sympatyczki i sympatyków projektu i promujący idee pieszego chodzenia i pomagania. Pomysłodawczynią projektu jest Sylwia Nikko Biernacka. Ambasadorkami projektu są: Monika Kuszyńska, Anna Rutz, Monika Jankowska-Rangelov, Anna Samel, Agnieszka Harasim, Iwona Krzyżak, Marta Czachor, Paulina Pohl, Agnieszka Skotnicka, Magdalena Biegańska. Dzięki naszym podróżom Urszula Kosmal-Krauze z Warszawy otrzymała protezę nogi i wsparcie psychologiczne. W 2015 roku sponsor strategiczny, firma Sunrise Medical, przekazała aktywny wózek Angelice Boniuszko w Gdyni. Od 2015 roku podróż nadmorską koordynują wspólnie z pomysłodawczynią członkinie zespołu Fundacji Machina Fotografika: Olga Glińska, Katarzyna Heród i Danka Zdrojewska.

Dołącz do nas w tym roku! Zapraszamy do wspólnego przejścia!

Wydawczyni: Fundacja Machina Fotografika
www.machinafotografika.pl

Kraków 2016

Redakcja:
Sylwia Nikko Biernacka i Zespół Fundacji Machina Fotografika

Korekta: Ewa Furgał

Fotografie (sesja artmodowa na plaży): Sylwia Nikko Biernacka,
współpraca foto: Janek Ratecki,
stylizacja: Pat Guzik, asystent: Miłosz Husar,
stylizacja włosów: Aga Niedopytalska, make-up: Jasiek Bochniarz,
światło: Dominik Papaj / Studio Luma

Ilustracje: Joanna Wójcik

Projekt graficzny i skład: Studio BangBangDesign
www.bangbangdesign.pl

Druk: Drukarnia Polewski
www.polewski.pl

Publikacja bezpłatna. Fundacja Machina Fotografika publikuje treści na licencji Creative Commons: Uznanie autorstwa–Użycie niekomercyjne–Na tych samych warunkach (CC BY-NC-SA), www.creativecommons.org.

ISBN: 978-83-941295-1-4
Koordynatorka projektu: Olga Glińska / Fundacja Machina Fotografika
Współpraca: Katarzyna Heród i Małgorzata Maziarz

Partnerzy: Urząd Miasta Gdyni (Beata Wachowiak-Zwara, Alicja Gontarz), Urząd Miasta Krynica Morska (Jolanta Kwiatkowska)

Skład zespołu eksperckiego ds. konsultacji: Sylwia Nikko Biernacka, Olga Glińska, Anna Rutz, Jolanta Kwiatkowska, Judyta Zębik, Katarzyna Żeglicka, Maciej Augustyniak, Izabela Sopalska-Rybak, Michał Rokita, Anna Komorowska

Trenerzy/trenerki: Marek Wysocki, Paulina Tota, Sylwia Nikko Biernacka

Koordynatorki Klubów Doradczych: Marta Czachor, Jolanta Kwiatkowska, Aneta Pierzchała

Produkcja filmów edukacyjnych:
Tomasz Gotfryd (realizacja materiału filmowego, video i montaż), Joanna Wójcik (animacja), pracownia k., Paulina Tota, Sylwia Nikko Biernacka (scenariusz), Anna Rutz, Judyta Zębik, Katarzyna Żeglicka (korekta merytoryczna), Piotr Żyła (muzyka)

Swoimi historiami podzieliły się Ambasadorki projektu „440 km po zmianę”: Monika Kuszyńska, Monika Jankowska-Rangelov, Marta Czachor, Agnieszka Skotnicka, Paulina Pohl, Anna Rutz.